

REPORT

Data-inventarisatie en procesevaluatie van het Natura 2000- beheer in de Zuidwestelijke Delta

Een samenvatting van resultaten en inzichten over het
Natura 2000-beheer in de Zuidwestelijke Delta van
2016-2022

Klant: Rijkswaterstaat

Referentie: BH9597-IB-RP-221011-1349

Status: Definitief/1

Datum: 17 maart 2023

Titel document: Data-inventarisatie en procesevaluatie van het Natura 2000-beheer in de Zuidwestelijke Delta
Sub titel: Een samenvatting van resultaten en inzichten over het Natura 2000-beheer in de Zuidwestelijke Delta van 2016-2022
Referentie: BH9597-IB-RP-221011-1349
Status: 1/Definitief
Datum: 17 maart 2023
Projectnaam: BH9597 N2000 ZW Delta
Projectnummer: BH9597
Auteur(s): Debby Barbé, Jens Odinga, Helga van der Jagt

Opgesteld door: Royal HaskoningDHV

Gecontroleerd door: Lucinda Rosheuvel, Saskia Mulder

Datum: 23 februari 2023

Goedgekeurd door: Lucinda Rosheuvel

Datum: 23 februari 2023

Classificatie

Projectgerelateerd

Behoudens andersluidende afspraken met de Opdrachtgever, mag niets uit dit document worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt of worden gebruikt voor een ander doel dan waarvoor het document is vervaardigd. HaskoningDHV Nederland B.V. aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid voor dit document, anders dan jegens de Opdrachtgever.

Let op: dit document bevat mogelijk persoonsgegevens van medewerkers van HaskoningDHV Nederland B.V.. Voordat publicatie plaatsvindt (of anderszins openbaarmaking), dient dit document te worden geanonimiseerd of dient toestemming te worden verkregen om dit document met persoonsgegevens te publiceren. Dit hoeft niet als wet- of regelgeving anonimiseren niet toestaat.

Inhoud

Managementsamenvatting	1
1 Overzicht van aandachtspunten en aanbevelingen	3
1.1 Data-inventarisatie	3
1.2 Procesevaluatie	5
1.3 Gebied-specifieke aandachtspunten	7
2 Inleiding	8
2.1 Achtergrond	8
2.2 Uitgevoerde opdracht	8
2.3 Aanpak	9
3 Resultaten	11
3.1 Data-inventarisatie	11
3.1.1 Menselijke activiteiten	11
3.1.2 Nee-lijst	25
3.1.3 Nieuwe activiteiten	26
3.1.4 Instandhoudingsmaatregelen	28
3.1.5 Ecologische monitoring	29
3.2 Procesevaluatie	33
3.2.1 Organisatie en coördinatie van de uitvoering	33
3.2.2 Uitvoering van instandhoudingsmaatregelen	35
3.2.3 Uitvoering van de monitoring	36
3.2.4 Uitvoering van toezicht en handhaving op naleving van voorwaarden	42
3.2.5 Uitvoering van de communicatie	45
Literatuurlijst	48

Bijlagen

A1	Resultaten data-inventarisatie
A1.1	Civiele activiteiten
A1.2	Recreatieve activiteiten
A1.3	Beroepsvisserij
A2	Benaderde partijen voor data-inventarisatie
A3	Benaderde partijen voor procesevaluatie

Managementsamenvatting

Rijkswaterstaat heeft voor de evaluatie en actualisatie van de Natura 2000 (N2000) beheerplannen in de Deltawateren, Vlake van de Raan en Voordelta veel informatie nodig waarover het niet beschikt. Om deze informatie te verkrijgen, en om tevens de uitvoering van deze huidige beheerplannen te evalueren, zijn twee marktpartijen aan de slag gegaan (Royal HaskoningDHV samen met Waardenburg Ecology). Het ging in deze opdracht om negen N2000-gebieden, waarbij gericht informatie is ingewonnen bij tal van betrokken partijen, variërend van betrokken provincies en gemeenten tot aan recreatieverenigingen, omgevingsdiensten, terreinbeheerders en handhavende partijen.

Het doel in deze opdracht was niet alleen om informatie in te winnen over huidige en gewijzigde menselijke activiteiten, instandhoudingsmaatregelen en ecologische monitoringsgegevens, maar ook om deze te duiden in kwaliteit en volledigheid. Er worden adviezen gegeven over hoe om te gaan met (deels) ontbrekende gegevens zoals nieuwe en gewijzigde activiteiten. Interpretatie van de gegevens is echter onderdeel van de ecologische evaluatie van de beheerplannen en behoorde niet tot deze opdracht. Wel is er een evaluatie uitgevoerd van het proces van uitvoering van N2000-beheer. Hierbij zijn onder andere interviews uitgevoerd met bovengenoemde partijen om inzichten te verkrijgen.

Per N2000-gebied is de informatie overzichtelijk weergegeven in tabellen en er is een rapportage opgesteld. Dit eindrapport beschrijft de algemene bevindingen over de verschillende gebieden heen en markeert bevindingen die gebieds-specifiek zijn.

Het is niet eenvoudig gebleken om de benodigde informatie te verzamelen. Ondanks dat er veel bruikbare informatie is ingewonnen, moet ook worden geconstateerd dat op een aantal fronten onvoldoende concrete informatie beschikbaar is. Veel van de menselijke activiteiten zoals recreatie zijn moeilijk te kwantificeren, dit omdat goede monitoring hierop ontbreekt. Op basis van anekdotische informatie is wel geconstateerd dat de recreatiedruk gedurende de huidige planperiode is toegenomen. Hoeveel deze is toegenomen is dus niet gekwantificeerd, wat een ecologische evaluatie van dit onderdeel in de beheerplannen lastig zal maken. Er is geconstateerd dat de informatie over de beroepsvisserij lastig te verkrijgen is, waarbij de informatie over de naleving van de in het beheerplan opgenomen voorwaarden ontbreekt. Wat de nieuwe activiteiten betreft, zijn de meeste van recreatieve aard.

Van de 216 geplande maatregelen zijn er 153 uitgevoerd. De redenen dat een aantal maatregelen niet zijn uitgevoerd variëren; zoals onvoldoende capaciteit en financiële middelen, de maatregel is onvoldoende geconcretiseerd of onvoldoende onderbouwd. Verder zijn een aantal maatregelen nog in uitvoering, dan wel in de pilotfase. Van veel uitgevoerde maatregelen ontbreekt waardevolle informatie voor een volledige evaluatie.

Zowel voor de menselijke activiteiten, als voor de instandhoudingsmaatregelen en het onderdeel ecologie moet geconstateerd worden dat de monitoring onvoldoende is. Als het gaat om ecologie is de bestaande monitoring van (zee-)zoogdieren en vis onvoldoende om deze te toetsen aan de doelstellingen vanuit de beheerplannen. Als het gaat om vogels is deze voor sommige soorten (bruine kiekendief, blauwborst en rietzanger) onvoldoende vlakdekkend gemonitord door vrijwilligers om een ecologische evaluatie uit te kunnen voeren.

Voor de toekomstige beheerplannen, is het aan te raden de monitoring van menselijke activiteiten en de uitvoering van maatregelen beter te organiseren en structureren. Door samen op te trekken met alle betrokken partijen kan de informatievoorziening per gebied worden verbeterd. Specifiek voor alle Deltawateren kan de volgende stap zijn om een informatiebeheerplan op te stellen per gebied. Door daarin scherpe afspraken te maken over wie welke informatie wanneer inwint en aanlevert, is het mogelijk om

bepaalde trends sneller zichtbaar te krijgen en de monitoring bij te sturen. Op deze manier kan het N2000-beheer efficiënter worden uitgevoerd, omdat eenmalige acties om informatieachterstanden weg te werken, zoals in deze opdracht, tot het verleden gaan behoren.

Voor wat betreft de procesevaluatie van de uitvoering van de beheerplannen wordt geconcludeerd dat er onvoldoende regie en coördinatie heeft plaatsgevonden op de uitvoering van maatregelen, toezicht en handhaving en communicatie. De huidige uitvoeringsplannen zijn niet concreet genoeg en de rol en taken van de betrokken partijen zijn onvoldoende helder. Er ontbreken structurele voortgangsrapportages en de tussentijdse ecologische evaluatie is niet uitgevoerd. Uitvoering van toezicht, naleving en handhaving is soms lastig, omdat de regels en voorwaarden onvoldoende scherp zijn gemaakt. Daarnaast speelt gebrek aan capaciteit een belangrijke rol bij toezicht en handhaving. Als het gaat om vergunningverlening (vanuit zowel de Waterwet als de Wet natuurbescherming) is er te weinig aandacht voor de cumulatieve effecten van allerlei activiteiten.

Uit de procesevaluatie is gebleken dat het overlegorgaan Regiegroep Zuidwest Delta goed functioneert, de samenwerking tussen de Provincies en de uitvoeringsinstanties die verantwoordelijk zijn voor het beheer van de N2000 gebieden, is zeer waardevol. Een aanbeveling is om dit overleg in stand te houden.

Voor de volgende N2000 planperiode wordt er aangeraden om de natuur meer centraal te stellen en kritischer om te gaan ten aanzien van menselijke activiteiten.

1 Overzicht van aandachtspunten en aanbevelingen

Hieronder is een overzicht opgenomen van de voornaamste aandachtspunten en aanbevelingen. Er is een overzicht gegeven van aandachtspunten en aanbevelingen voor de data-inventarisatie, procesevaluatie en ten slotte zijn een aantal specifieke aandachtspunten voor de volgende generatie beheerplannen per Natura 2000-gebied samengevat.

1.1 Data-inventarisatie

Tabel 1-1. Data-inventarisatie; aandachtspunten en aanbevelingen op hoofdlijnen per onderwerp (gebieds-overstijgend).

Onderwerp	Aandachtspunten	Aanbevelingen
A. Menselijke activiteiten		
1. Beheer en onderhoud, monitoring en overig	<ol style="list-style-type: none"> Het merendeel van de gegevens is gebaseerd op anekdotische informatie; Kwantitatieve data over toe of afname ontbreekt, evenals informatie over het naleveren van de randvoorwaarden; De informatie over toezicht en handhaving is niet toegankelijk/beschikbaar en niet altijd objectief (onafhankelijk beoordeeld). 	<ul style="list-style-type: none"> Het ontwikkelen van een centraal toegankelijk registratiesysteem voor monitoring van kwantitatieve en kwalitatieve informatie van civiele activiteiten; Het structureel registreren van civiele activiteiten en het beschikbaar stellen voor de opstelling en evaluatie van N2000-beheerplannen; Het ontwikkelen van een centraal toegankelijk registratiesysteem voor overtredingen (typen en aantallen) zodat deze informatie (anoniem) gebruikt kan worden voor evaluaties van beheerplannen. Registratie van de monitoring op naleving van voorwaarden door een onafhankelijke partij laten controleren.
2. Recreatie	<ol style="list-style-type: none"> Er is geen kwantitatieve en structurele informatie beschikbaar (registratiesysteem) over de frequentie en intensiteit van de activiteiten; Op basis van anekdotische informatie is een sterke toename van alle type activiteiten geconstateerd (incl. oever- en sportvisserij); De vrijstellingsvoorwaarden worden vaak niet nageleefd en regelmatig worden overtredingen geconstateerd; vooral bij kite- en windsurfactiviteiten, sportvisserij, regelmatige overtreding van TBB gebieden. 	<ul style="list-style-type: none"> Het ontwikkelen van een centraal toegankelijk registratiesysteem voor monitoring van kwantitatieve en kwalitatieve informatie van recreatieve activiteiten en andere vormen van menselijk gebruik, inclusief vergunningen; inclusief intensiteit, frequentie en duur per activiteit zodat een betere koppeling gelegd kan worden met ecologische (cumulatieve) effecten; Meer toezicht en handhaving; Het ontwikkelen van een centraal toegankelijk registratiesysteem voor overtredingen (anoniem met typen en aantallen) voor verbeteren van toezicht en handhaving.
3. Beroepsvisserij	<ol style="list-style-type: none"> Informatie over de omvang en intensiteit van beroepsmatige visserijactiviteiten is niet eenvoudig toegankelijk/beschikbaar; Informatie over de naleving van de in beheerplan gestelde voorwaarden ontbreekt; Er is onvoldoende toezicht en handhaving. 	<ul style="list-style-type: none"> Het ontwikkelen van een centraal toegankelijk registratiesysteem voor monitoring van kwantitatieve en kwalitatieve informatie van vergunningen voor beroepsvisserij; inclusief intensiteit, frequentie en duur zodat een betere koppeling gelegd kan worden met ecologische cumulatieve effecten; Meer toezicht en handhaving; Het ontwikkelen van centraal toegankelijk registratiesysteem voor overtredingen (anoniem met typen en aantallen) voor verbeteren van toezicht en handhaving.
4. "Nee-lijst" (Bijlage A beheerplannen)	<ol style="list-style-type: none"> Op basis van anekdotische informatie is geconstateerd dat er sprake is van een toename van de intensiteit van de meeste activiteiten op de Nee-lijst; Kwantitatieve gegevens ontbreken. 	<ul style="list-style-type: none"> Het ontwikkelen van een centraal toegankelijk registratiesysteem voor monitoring van kwantitatieve en kwalitatieve informatie over alle activiteiten op de Nee-lijst; inclusief intensiteit, frequentie en duur zodat een betere koppeling gelegd kan worden met ecologische cumulatieve effecten;

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Het beter in beeld brengen van de gewijzigde activiteiten via werksessies met betrokken partijen in het gebied; ▪ Informatie over strandhuizen en vakantieparken is op te vragen via de vergunningen van Provincies en Gemeenten.
5. Nieuwe activiteiten	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nieuwe activiteiten zijn vooral recreatief van aard; 2. Kwantitatieve gegevens ontbreken; evenals van de recreatiedruk (t.a.v. uitbreiding strandhuizen en vakantieparken). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Het beter in beeld brengen van de nieuwe activiteiten via werksessies met betrokken partijen in het gebied.
B. Instandhoudings-Maatregelen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Van de maatregelen die zijn uitgevoerd, is de informatie (monitoring) over de effectiviteit en de winst voor de natuurwaarden niet bekend of onvoldoende; 2. Van de niet uitgevoerde of nog in uitvoering zijnde maatregelen is (nog) geen of beperkt informatie beschikbaar. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Het uitwerken van een monitoringsprogramma voor alle uit te voeren maatregelen in beheerplannen waarin vooraf expliciet wordt gemaakt welke maatregelen haalbaar/technisch uitvoerbaar zijn en welke habitatdoelen hiermee bereikt kunnen./zullen worden.
C. Ecologische monitoring	<ol style="list-style-type: none"> 1. (Zee)zoogdieren: monitoring niet voldoende geschikt om het halen van de doelen te toetsen; 2. Vis: de MWTL-monitoring is niet voldoende geschikt om het halen van de doelen te toetsen (m.u.v. projectmonitoring Haringvliet); 3. Vogels (bruine kiekendief, blauwborst en rietzanger): tellingen op basis van vrijwilligers en niet voldoende gebiedsdekkend om het halen van de doelen te toetsen. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Een verbeterde structurele monitoring is nodig om een beter beeld te verkrijgen van de knelpunten en het halen van de natuurdoelstellingen; ▪ Het uitvoeren van onderzoek naar (cumulatieve) effecten van verschillende activiteiten op natuurdoelstellingen.

1.2 Procesevaluatie

Tabel 1-2. Procesevaluatie: aandachtspunten en aanbevelingen op hoofdlijnen per onderwerp (gebieds-overstijgend).

Onderdeel	Aandachtspunten	Aanbevelingen
Organisatie, coördinatie en regie van uitvoering van beheer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Onvoldoende coördinatie en regie t.a.v. de uitvoering van maatregelen, toezicht en handhaving en communicatie; 2. Uitvoeringsplannen zijn niet concreet genoeg; 3. De rol en taken van betrokken partijen zijn niet helder; 4. Er zijn geen structurele voortgangsrapportages en er zijn geen tussentijdse ecologische evaluatie uitgevoerd. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Het aanstellen van coördinatoren voor regie over alle uitvoerende taken en voor afstemming tussen uitvoerende partijen, met name ook over overtredingen; één coördinator per N2000-gebied, één overkoepelend coördinator voor integrale regie en afstemming; ▪ Uitvoeringsplannen concreter opstellen inclusief heldere rollen en taken; één uitvoeringplan per Natura 2000-gebied; opstellen met betrokken partijen voor praktisch uitvoerbaar plan; ▪ Het uitvoeren van tussentijdse evaluaties, zowel op voortgang als op effecten van activiteiten op doelstellingen.
Uitvoering van instandhoudingsmaatregelen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Meerdere (51 van de 232) maatregelen zijn niet uitgevoerd - met verschillende oorzaken, voornamelijk; 2. Gebrek aan capaciteit voor de uitvoering van maatregelen; 3. Het ontbreken van heldere en eenduidige beschrijvingen van de maatregelen i.c.m. het nut en/of verantwoordelijkheid voor de uitvoering. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vooraf inschattingen maken van de technische uitvoerbaarheid van maatregelen en tijdig benodigde capaciteit regelen (financiële middelen en bemensing); ▪ Het gezamenlijk bepalen en vastleggen van verantwoordelijkheden, rollen en taken; inclusief coördinerende rol bij uitvoerende partij.
Uitvoering van monitoring; - Menselijke activiteiten - Instandhoudingsmaatregelen - Ecologie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gebrek aan capaciteit voor uitvoering van monitoring, waardoor relatie tussen effecten op instandhouding lastig te bepalen zijn; 2. Er is vaak een onduidelijke relatie tussen voorwaarden van gebruik en/of maatregelen en bijdrage aan natuurdoelstellingen; 3. doelstellingen voor omvang en kwaliteit van leefgebied habitatoorten niet bekend. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Meer tijd en geld vrijmaken voor monitoring van activiteiten en maatregelen; ▪ Het bepalen van gerichte monitoring voor elke activiteit en maatregel, zodat effecten op natuurdoelstellingen toetsbaar zijn;
Uitvoering van toezicht, naleving en handhaving	<ol style="list-style-type: none"> 1. Er is een versnipperd en onvolledig inzicht in overtredingen; 2. De meeste voorkomende en knellende overtredingen zijn geconstateerd bij recreatie, jacht, stroperij en beroepsvisserij; 3. Handhaving is vaak niet uitvoerbaar omdat de regels omtrent TBB, voorwaarden en bebording niet voldoende duidelijk zijn; 4. Er is een gebrek aan capaciteit voor toezicht en handhaving. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Een centraal toegankelijk registratiesysteem inregelen voor overtredingen; ▪ De voorwaarden en regelgeving eenduidig en concreet opstellen i.s.m. met handhavers en overige uitvoerende partijen zodat de uitvoerbaarheid ook gelijk getoetst wordt; ▪ Een betere voorlichting opzetten met oog op regelgeving (via folders, bijeenkomsten en bebording); ▪ Het tijdig regelen van benodigde capaciteit (financiële middelen en bemensing).
Uitvoering van communicatie	<ol style="list-style-type: none"> 1. De continuïteit in de regie en coördinatie ontbreekt; 2. Het communicatieplan is niet concreet genoeg en er is onvoldoende betrokkenheid van sommige partijen (zoals waterschap, gemeente en vergunningverleners); 3. Er is onvoldoende bewustzijn en betrokkenheid bij gebruikers en andere belanghebbenden. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zorgdragen voor voldoende aandacht voor communicatie tijdens hele beheerplanperiode d.m.v. regisseur; ▪ Gezamenlijk heldere afspraken maken en acties vastleggen in het communicatieplan; ▪ Het beter betrekken van gemeentes, waterschappen en bevoegde gezagen bij het beheerplanproces; ▪ Het regelmatig organiseren van (informatie)bijeenkomsten (minimaal eens per jaar) met terreinbeheerders, gebruikers en belanghebbenden;

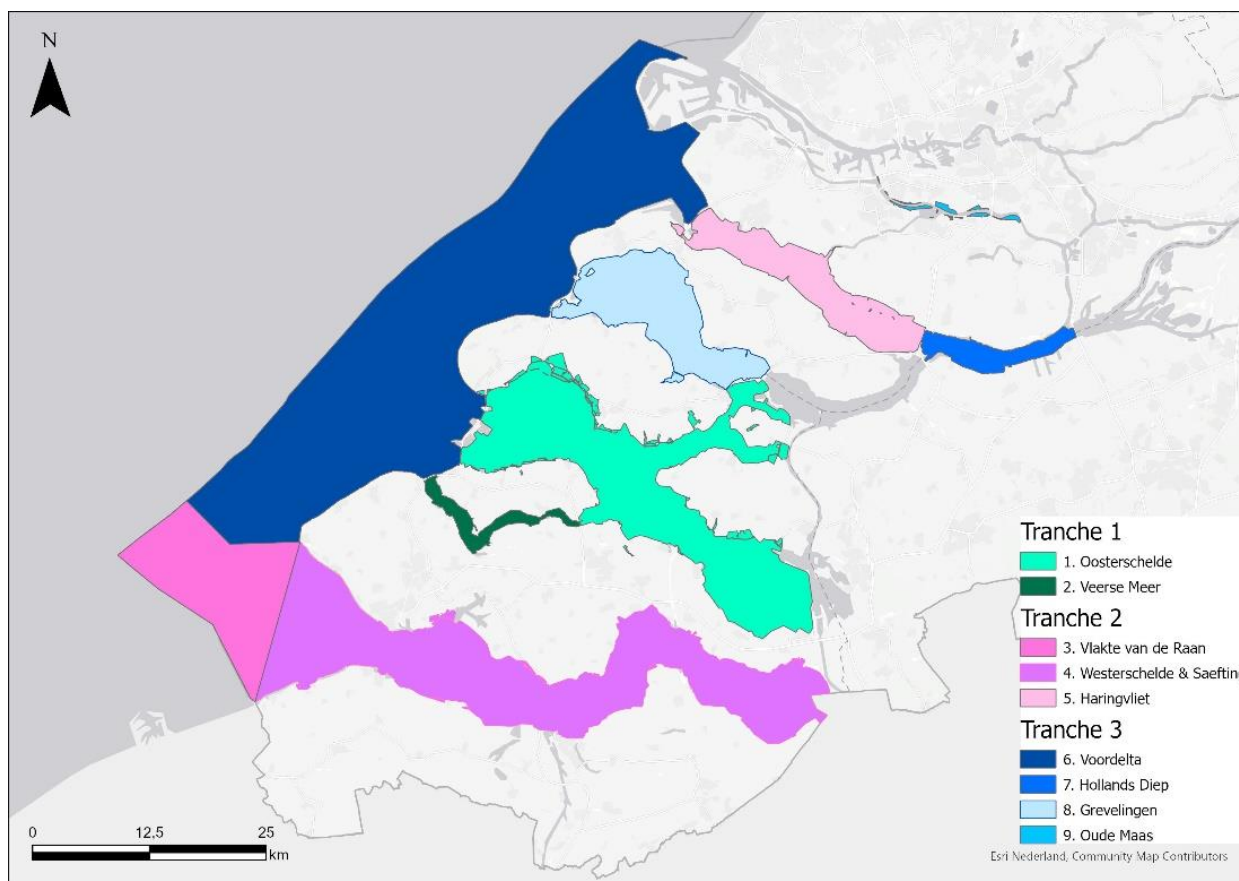
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Digitale informatievoorzieningen via nieuwsbrieven of interactieve mobiele app inzetten.
Vergunningverlening	<ol style="list-style-type: none"> 1. Onvoldoende toetsing van cumulatieve effecten door het ontbreken van een volledig overzicht van Wnb-vergunningen op PUC, geen beschikbare informatie over de omvang en locatie en onvoldoende structurele afstemming tussen vergunningverleners; 2. Door gebrek aan capaciteit is er geen structurele monitoring en handhaving van de voorwaarden van de meeste vergunningen. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ontwikkelen van een beter en transparanter registratiesysteem waaruit snel duidelijk wordt hoeveel vergunningen voor een bepaalde activiteit zijn afgegeven, wat de omvang is van de activiteit en waar het plaatsvindt in een Natura 2000 gebied. ▪ Structureel (en adhoc) overleg tussen alle vergunningverleners en betrokken partijen per N2000-gebied; ▪ Een betere sturing op de monitoring en handhaving van vergunningen door het aanstellen van een coördinator en uitvoerend personeel.
Algemeen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Er is onvoldoende prioriteit gegeven aan de natuurdoelstellingen. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Een verbeterd beleid en visie op Natura 2000-beheer waarbij natuurdoelstellingen leidend zijn t.o.v. socio-economisch gebruik.

2 Inleiding

2.1 Achtergrond

Ten behoeve van de bescherming van de kwetsbare natuur in de Zuidwestelijke Delta regio zijn er in totaal negen Natura 2000-gebieden aangewezen, ieder op basis van haar eigen natuurlijke karakteristieken. Deze gebieden zijn de Voordelta, Vlakte van de Raan en de Deltawateren; te weten de Oosterschelde, Westerschelde & Saeftinghe, Veerse Meer, Grevelingen, Haringvliet, Hollands Diep en Oude Maas (zie Figuur 2-1). Voor elk Natura 2000-gebied is een apart beheerplan opgesteld, waarbij die voor de Deltawateren zijn opgesteld in samenhang met elkaar. Dat is onder meer gedaan vanwege de regionale natuurdoelstellingen (instandhoudingsdoelen) voor kustbroedvogels en zeehonden. Deze soorten gebruiken immers meerdere gebieden.

Figuur 2-1. Geografisch overzicht van de negen Natura 2000-gebieden in de Zuidwestelijke Delta (verdeeld over 3 tranches).

2.2 Uitgevoerde opdracht

Rijkswaterstaat is eind 2021 gestart met het proces om de beheerplannen te actualiseren. Dit proces doorloopt verschillende fasen en voor elke fase is er een grote informatiebehoefte. Voor elk Natura 2000-gebied is een procesevaluatie opgesteld en inzicht gegeven in de wijze waarop de beheerplannen in uitvoering zijn gebracht. Hierin is aangegeven hoe en welke afspraken zijn nagekomen, welke knelpunten zich voordeden en welke aanbevelingen nodig zijn voor het vervolproces. Daarnaast zijn de menselijke activiteiten, de stand van zaken met betrekking tot de uitvoering van de maatregelen en informatie over de monitoring van doelsoorten geïnventariseerd. In het vervolproces (de ecologische evaluatie) zal een relatie

gelegd worden met al de verzamelde informatie uit de data-en procesevaluatie en het behalen van de instandhoudingsdoelen.

Om de bovengenoemde ecologische evaluatie en actualisatie van beheerplannen te kunnen uitvoeren is er veel informatie nodig. Daarom hebben Royal HaskoningDHV en Waardenburg Ecology in opdracht van Rijkswaterstaat een data-inventarisatie en procesevaluatie uitgevoerd voor alle (9) Natura 2000-gebieden in de Zuidwestelijke Delta. Deze opdracht is gefaseerd uitgevoerd over 3 tranches zoals in bovenstaande figuur aangegeven.

Voor de data-inventarisatie gaat het daarbij om alle beschikbare data en informatie met betrekking tot huidige gebruiksactiviteiten, instandhoudingsmaatregelen en ecologie die specifiek en relevant zijn voor de verschillende Natura 2000-gebieden. Hierbij is ook in beeld gebracht welke leemtes er zijn en aanbevelingen om deze aan te vullen. Voor de procesevaluatie zijn interviews uitgevoerd met meerdere betrokken partijen³ om te leren van het huidige Natura 2000-beheer en hoe de volgende generatie beheerplannen verbeterd kunnen worden. De resultaten van deze data-inventarisatie en procesevaluatie zijn voor ieder Natura 2000-gebied in een aparte deelrapportage met bijlagen en bestandsdossier opgeleverd.

Deze (voorliggende) rapportage bevat een samenvatting van de opgehaalde informatie en de meest relevante gebieds-overstijgende inzichten over de evaluatie van het uitgevoerde beheer in de afgelopen beheerplanperiode (2015-2021) van alle (9) Natura 2000-gebieden in de Zuidwestelijke Delta.

2.3 Aanpak

Een aantal stappen zijn doorlopen om de bovengenoemde opdracht uit te voeren. Deze zijn voor ieder Natura 2000-gebied en bijbehorend beheerplan uitgevoerd en bestaan uit; 1) een voorbereiding waarin is vastgesteld welke informatiehouders benaderd worden om de benodigde informatie te verkrijgen en deze informeren over het komende proces, 2) verzameling van informatie, 3) interviews met betrokken partijen voor een procesevaluatie, 4) een analyse en synthese van informatie en inzichten in een deelrapportage. Voor een meer gedetailleerde beschrijving van de aanpak en de opgehaalde informatie per gebied, wordt verwezen naar de deelrapportages.

Alle ontvangen data en informatie is gestructureerd opgeslagen en verwerkt in overzichtstabellen met een label en een kleurcode welke aangeeft in hoeverre de informatie beschikbaar en aangeleverd is en in hoeverre deze informatie voldoende is voor een ecologische evaluatie. Ook zijn er kaarten gemaakt per gebied met daarin ingetekend bestaande menselijke activiteiten en Toegangsbeperkingsbesluiten (afgesloten deelgebied met beperkte toegang), ofwel TBB-gebieden. Voor de analyse van de data is beoordeeld:

- In hoeverre de informatie beschikbaar, dan wel aangeleverd is;
- Of de beschikbare informatie gebieds- en periode dekkend is (2015/2016-2021);
- Of de beschikbare informatie kwalitatief, kwantitatief of anekdotisch is;
- Of er beschikbare informatie is over wijzigingen van de activiteit (in ruimte, tijd, omvang en intensiteit);
- Of er beschikbare informatie is over wijzigingen in relevante aspecten van te onderzoeken soorten (om te bepalen of de data (reeksen) met elkaar te vergelijken zijn);
- Of er beschikbare informatie is om te beoordelen of de voorwaarden in het beheerplan worden nageleefd.

³ Disclaimer: LNV heeft in dit traject beperkt informatie kunnen leveren. LNV heeft aangegeven op een later moment meer ruimte te hebben om inhoudelijk te reageren en op deze wijze een betere samenwerking te kunnen aangaan ten behoeve van de beheerplannen.

De procesevaluatie is uitgevoerd voor de volgende onderdelen in de beheerplannen:

- Organisatie en coördinatie van de uitvoering
- Uitvoering van instandhoudingsmaatregelen
- Uitvoering van de monitoring
- Uitvoering van toezicht, naleving en handhaving
- Uitvoering van de communicatie

In het geval van (nog steeds) ontbrekende informatie of informatie van onvoldoende kwaliteit zijn de informatiehouders nogmaals gevraagd deze input aan te vullen of indien niet mogelijk, is input gevraagd voor de benodigde stappen om de benodigde informatie alsnog te verkrijgen of verbeteren. De omissies in essentiële data en gevolgen hiervan voor de uiteindelijke evaluatie zijn gesignaleerd. In het geval van aangeleverde anekdotische informatie ter aanvulling op ontbrekende geregistreerde of gerapporteerde informatie is een kwaliteitsoordeel gegeven voor een mogelijk gedeeltelijke evaluatie. Deze analyse betreft een kwalitatieve en geen kwantitatieve analyse.

Alle verzamelde informatie, vanuit de data-inventarisatie en procesevaluatie, is in een gestructureerd informatiedossier opgeleverd aan de opdrachtgever, Rijkswaterstaat. Dit is inclusief alle benaderde partijen en afgenomen interviews en gesprekken zijn vastgelegd in een logboek en van alle afgenomen interviews zijn gespreksverslagen gemaakt. In de Appendix (A1) is een overzicht opgenomen van het aantal geïnterviewde personen per organisatie en het onderwerp van interviews.

Voor de totstandkoming van de eindrapportage zijn de deelrapportages per Natura 2000-gebied als input gebruikt. Uit deze gebieds-specifieke rapportages zijn de belangrijkste conclusies, knelpunten en aanbevelingen samengevat naar gebieds-overstijgende inzichten. Tevens zijn er een aantal gebieds-specifieke aandachtspunten benoemd voor de volgende generatie beheerplannen.

3 Resultaten

3.1 Data-inventarisatie

In dit hoofdstuk is een overzicht opgenomen van de beschikbare informatie over menselijke activiteiten, instandhoudingsmaatregelen en ecologische monitoringsgegevens voor alle Natura 2000-gebieden in de Zuidwestelijke Delta. Van de aanwezige informatie is vervolgens geanalyseerd en beoordeeld of een ecologische evaluatie geheel, gedeeltelijk of niet mogelijk is. Verder is er voor de instandhoudingsmaatregelen inzichtelijk gemaakt hoeveel maatregelen er zijn uitgevoerd, nog in uitvoering zijn of niet zijn uitgevoerd in de vigerende beheerplanperiode.

3.1.1 Menselijke activiteiten

De menselijke activiteiten in de beheerplannen van de (9) Natura 2000-gebieden zijn opgesplitst in drie type activiteiten: civiele activiteiten, recreatieve activiteiten en beroepsvisserij. In de deelrapportages zijn de resultaten van elke activiteit individueel beschreven per Natura 2000-gebied. Ook in de eindrapportage zijn de geïnventariseerde data van de civiele activiteiten apart beschreven aangezien deze sterk kunnen variëren per deelgebied. Voor de overige typen activiteiten, recreatie en beroepsvisserij, zijn de bevindingen en aanbevelingen samengevat en niet individueel per activiteit beschreven. Verder zijn de activiteiten in het beheerplan ingedeeld in de volgende categorieën:

- Categorie 1 - Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, zonder specifieke voorwaarden
- Categorie 2 - Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, met specifieke voorwaarden
- Categorie 3 - Activiteiten die (afzonderlijk) vergunningplichtig blijven
- Categorie 4 - Niet-Wnb-vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist

Categorie 1-activiteiten komen niet voor in de beheerplannen voor de Deltawateren. Wel zijn in de bijlagen van de beheerplannen activiteiten opgenomen die op basis van de toetsing in de Globale Effecten Analyse (GEA) geen significante gevolgen hebben voor de instandhoudingsdoelstellingen. Deze zijn daarom niet vergunningplichtig en mogen in dezelfde aard en omvang worden voortgezet. Dit wordt ook wel de 'Nee-lijst' genoemd. Deze lijst is samen met de nieuwe activiteiten behandeld in de eindrapportage en afzonderlijke deelrapporten.

In de Vlakte van de Raan en Oude Maas zijn er geen activiteiten die onder categorie 4 vallen.

Ontheffingen in het kader van de Wnb-soortbescherming zijn niet meegenomen in de data-inventarisatie, omdat het bij deze inventarisatie gaat om de gebiedsbescherming in het kader van de Wnb. In het beheerplan zijn ontheffingen in het kader van soortenbescherming ook niet opgenomen.

3.1.1.1 Civiele activiteiten

In de (9) Natura 2000-gebieden vinden menselijke activiteiten plaats waarvan significante effecten op de instandhoudingsdoelen niet op voorhand kunnen worden uitgesloten. In de Appendix (A1.1) is per activiteit en Natura 2000-gebied een oordeel gegeven over de beschikbaarheid en kwaliteit van informatie voor een ecologische evaluatie. Zoals beschreven in Hoofdstuk 1, berust dit kwaliteitsoordeel op de aanwezigheid van (daadwerkelijk opgehaalde) informatie, het type informatie (bijvoorbeeld vanuit literatuur of anekdotisch), of deze informatie de gehele vigerende beheerplanperiode en Natura 2000-gebied dekt, er informatie aanwezig is over wijzigingen van een activiteit en over de naleving van de voorwaarden die worden gesteld in de beheerplannen.

Voor het inventariseren van de civiele activiteiten is contact opgenomen met een tal van overheidsinstanties en handhavende organisaties. Voor een volledig overzicht van de benaderde partijen zie bijlage A2.

Baggerwerkzaamheden (incl. storten) (categorie 2 en 3)

In het merendeel van de Natura 2000-gebieden wordt structureel gebaggerd (de activiteit is niet opgenomen in het beheerplan van de Vlake van de Raan, Haringvliet en Oude Maas). De gegevens voor deze activiteit zijn aangeleverd door Rijkswaterstaat (RWS). De volgende gegevens zijn verzameld:

Kwantitatieve en kwalitatieve informatie:

- Excel-tabellen met een overzicht van het jaar waarin baggerwerkzaamheden hebben plaatsgevonden, frequenties van baggeren en storten, bagger- (en stortlocaties) en bagger- en stortvolume.
- Wnb- en Waterwetvergunningen voor baggeren (en storten).
- Voor de Voordelta is informatie aangeleverd over de effecten van baggerwerkzaamheden op de natuur (via het programma voor Natuurcompensatie Voordelta (NCV)).

Ontbrekende gegevens:

- Gegevens over de jaren 2021 en 2022 ontbreken voor alle gebieden.
- In het Veerse Meer en Oosterschelde ontbreken de gegevens van baggerwerkzaamheden uitgevoerd door RWS en zijn alleen gegevens aanwezig van derden.
- Gegevens vanuit de handhaving over het naleven van de vrijstellingsvoorwaarden bij baggeren.

Uit de geïnventariseerde gegevens blijkt dat de baggerwerkzaamheden zijn toegenomen in de meeste gebieden. Een uitzondering hierbij is de Westerschelde waar de totale baggerwerkzaamheden nagenoeg gelijk zijn gebleven in de afgelopen beheerplanperiode. Het is onduidelijk of de vrijstellingsvoorwaarden worden nageleefd.

Vooroever- en strandsuppleties (categorie 2)

Deze activiteit vindt plaats in de Westerschelde en Voordelta. De gegevens voor deze activiteit zijn aangeleverd door RWS. De volgende gegevens zijn verzameld:

Kwantitatieve en kwalitatieve informatie:

- Datum, locatie en volume van de suppleties in beide gebieden.
- Anekdotische informatie over het naleven van de voorwaarden in beide gebieden.
- Voor de Voordelta is informatie over o.a. vaarroutes van zandtransport, suppletievolumes, korrelgrootte van de zandwinlocaties enz., aangeleverd.

Anekdotische informatie:

- Informatie over het naleven van de voorwaarden in beide gebieden.

Ontbrekende gegevens:

- Bij de Voordelta zijn specifieke vrijstellingsvoorwaarden gesteld voor het uitvoeren van de suppleties. Informatie over de vaarroutes en korrelgrootte zijn aanwezig echter ontbreekt er informatie om aan te tonen of alle vrijstellingsvoorwaarden worden nageleefd. Daarnaast loopt er nog een onderzoek naar effecten van strand- en oeversuppleties op de beschermde natuurwaarden dat naar verwachting in 2022 wordt afgerond.
- Voor de Westerschelde zijn er alleen gegevens ontvangen van suppleties bij de kust van Walcheren. De gegevens over de jaren 2020 en 2021 ontbreken. Uit de aangeleverde informatie is het niet duidelijk of het alleen de kustlocatie Walcheren betreft of dat er ook op andere locaties in de Westerschelde suppleties plaatsvinden.

In de Voordelta is in 2017 en 2020 een piek te zien in het gesuppleerde volume, echter is er geen trend vast te stellen uit de aangeleverde gegevens. In de Westerschelde is deze activiteit in zijn totaliteit niet veranderd gedurende de vigerende beheerplanperiode. Gebaseerd op anekdotische informatie worden de voorwaarden nageleefd, echter zijn er geen geregistreerde gegevens aanwezig om dit te verifiëren.

Onderhoud vaargeul van Wielingen (categorie 2)

Deze activiteit vindt plaats in de Westerschelde en Vlakte van de Raan. De gegevens over deze activiteit zijn aangeleverd door RWS en het Vlaams Gewest. De volgende gegevens zijn verzameld:

Kwantitatieve en kwalitatieve informatie:

- Gegevens over het jaar waarin de onderhoudswerkzaamheden hebben plaatsgevonden, bagger- (en stortlocaties) en bagger- en stortvolume.
- Informatie over de wijziging van de activiteit.

De doorgevoerde wijziging in de onderhoudswerkzaamheden hebben geen verandering veroorzaakt in de omvang, verspreidingslocatie, intensiteit en timing van de verspreidingsactiviteit. De activiteit is niet veranderd gedurende de vigerende beheerplanperiode. De aangeleverde informatie geeft voldoende inzicht over de naleving van de voorwaarden, aangezien de gegevens verifiëren dat de vrijstellingsvoorwaarden worden nageleefd.

Reguliere onderwatersuppletie Oostgat (incl. zandwinning) (categorie 2)

Deze activiteit vindt alleen plaats in Vlakte van de Raan. De gegevens voor deze activiteit zijn aangeleverd door RWS. De volgende gegevens zijn verzameld:

Kwantitatieve informatie:

- Gegevens over het jaar waarin de suppleties hebben plaatsgevonden, suppletie volume en suppletie locaties.
- Eén Wnb-vergunning voor zandwinning

De laatste geulwandsuppleties hebben plaatsgevonden in 2009/2010. Deze activiteit is niet veranderd gedurende de vigerende beheerplanperiode. De aangeleverde informatie geeft voldoende inzicht over de naleving van de voorwaarden, aangezien de gegevens verifiëren dat de vrijstellingsvoorwaarden worden nageleefd.

Schelpenwinning (categorie 2)

Deze activiteit vindt plaats in de Vlakte van de Raan, Voordelta en Westerschelde. De gegevens voor deze activiteit zijn aangeleverd door RWS. De volgende gegevens zijn verzameld:

Kwantitatieve en kwalitatieve informatie:

- Aantal gewonnen schelpen uit de Noordzee (waaronder Vlakte van de Raan), Voordelta en Westerschelde van 2016-2021 (in m3).
- Drie Wnb-vergunningen.
- Kaarten van blackbox-gegevens geprojecteerd in een geowebviewer (locaties voor het opvissen van de schelpen).

Ontbrekende gegevens:

- Gewonnen schelpen in het jaar 2022 voor de betreffende Natura 2000-gebieden.
- Informatie over naleving van de voorwaarden.

In de Vlakte van de Raan zijn geen schelpen gewonnen. Uit de opgehaalde informatie blijkt dat er in 2021 schelpenwinning heeft plaatsgevonden in de Westerschelde. In de Voordelta heeft schelpenwinning ieder jaar plaatsgevonden waarbij de activiteit gedurende de vigerende beheerplanperiode niet aanzienlijk is veranderd. Het is onduidelijk of de voorwaarden worden nageleefd, aangezien de gegevens hiervan ontbreken.

Zeezand- en grondoverslag (categorie 2)

Deze activiteit vindt alleen plaats in de Westerschelde. De gegevens voor deze activiteit zijn aangeleverd door RWS omdat het een Waterwet vergunningplichtige activiteit betreft. De volgende gegevens zijn verzameld:

Kwantitatieve informatie:

- Zes Waterwetvergunningen voor het storten van zand.

Ontbrekende gegevens:

- Informatie van niet-vergunde activiteiten
- Informatie over naleving van de voorwaarden

Het is onduidelijk of de voorwaarden worden nageleefd, aangezien de gegevens hiervan ontbreken.

Regulier beheer en onderhoud van de waterkeringen, het watersysteem en de kustwerken door waterschappen (categorie 2)

Deze activiteit vindt in bijna alle betreffende Natura 2000-gebieden plaats (de activiteit is niet opgenomen in het beheerplan van de Vlakte van de Raan en Voordelta). De gegevens over deze activiteit zijn aangeleverd door de Waterschappen. De volgende gegevens zijn verzameld:

Kwalitatieve informatie:

- Via Waterschap Scheldestromen is een jaarkalender van 2021 en 2022 ontvangen met werkzaamheden die (jaarlijks) plaatsvinden voor de Oosterschelde en Veerse Meer.
- Via Waterschap Hollandse Delta is een e-mail ontvangen waarin de werkzaamheden staan beschreven in Hollands Diep, Grevelingen, Haringvliet, Oude Maas en Hollands Diep.

Anekdotische informatie:

- Informatie over het naleven van de voorwaarden.

Ontbrekende gegevens:

- Geregistreeerde informatie over de naleving van de voorwaarden.
- Informatie over de jaren 2016-2020.

Gebaseerd op anekdotische informatie worden de voorwaarden nageleefd, echter zijn er geen geregistreeerde gegevens aanwezig om dit te verifiëren.

Periodiek onderhoud voor kustverdediging, overige waterstaat- en waterschapwerken (categorie 2)

Deze activiteit komt alleen voor in de Voordelta. De gegevens voor deze activiteit zijn aangeleverd door het Waterschap Scheldestromen en Waterschap Hollandse Delta. De volgende gegevens zijn opgehaald:

Kwalitatieve informatie:

- Jaarkalender van de uitgevoerde werkzaamheden vanaf 2020.

Anekdotische informatie:

- Informatie vanuit de waterschappen over het naleven van de voorwaarden.

Ontbrekende gegevens:

- Informatie over de uitgevoerde werkzaamheden van 2015-2019.
- Geregistreerde gegevens over de naleving van de voorwaarden.

Gebaseerd op anekdotische informatie worden de voorwaarden nageleefd, echter zijn er geen geregistreerde gegevens aanwezig om dit te verifiëren.

Bestaande lozingen van stoffen (categorie 2)

Deze activiteit vindt plaats in bijna alle betreffende Natura 2000-gebieden (de activiteit is niet opgenomen in het beheerplan van de Vlake van de Raan en Voordelta). Gegevens zijn aangeleverd door RWS omdat er voor lozingen een Waterwet verplicht is. De volgende gegevens zijn verzameld:

Kwantitatieve informatie:

- Overzicht met Waterwetvergunningen over gehele beheerplanperiode voor alle gebieden.

Anekdotische informatie:

- In het kader van handhaving worden er periodiek steekmonsters bij bedrijven uitgevoerd, waarbij er tot op heden geen overtredingen zijn geconstateerd.

Ontbrekende gegevens:

- Uit het overzicht van de vergunningen is niet duidelijk of er een toename of afname is van de lozingen van stoffen uit bedrijven.

Gebaseerd op anekdotische informatie worden de vrijstellingsvoorwaarden nageleefd, echter zijn er geen geregistreerde gegevens aanwezig om dit te verifiëren.

Warmte- en koelwaterlozingen (categorie 2)

Deze activiteit vindt alleen plaats in de Westerschelde. Gegevens zijn aangeleverd door RWS omdat het een Waterwetvergunningplichtige activiteit betreft. De volgende gegevens zijn verzameld:

Kwantitatieve informatie:

- Aantal Waterwetvergunningen.

Anekdotische informatie:

- Er wordt af en toe een steekproef gedaan, echter zijn hiervan geen gegevens beschikbaar.

Ontbrekende gegevens:

- Gegevens over het naleven van de voorwaarden.
- Uit het overzicht van de vergunningen wordt niet duidelijk of er een toename of afname is van deze activiteit.

Er wordt vanuit gegaan dat bestaande warmtelozingen kunnen worden vrijgesteld van de Wnb vergunningplicht onder de voorwaarden dat degene die loost de voorwaarden naleeft welke op grond van de Waterwet geldende voorschriften (vergunning en/of algemene regels) en dat dit bij eventuele inspecties kan worden aangetoond. De bestaande koelwateronttrekkingen kunnen worden vrijgesteld van de Wnb-vergunningplicht onder de voorwaarde dat de juiste voorzorgsmaatregelen in acht worden genomen om te voorkómen dat er vissen mee worden gezogen bij de koelwaterinname.

Het is onduidelijk of de vrijstellingsvoorwaarden worden nageleefd, aangezien gegevens hierover ontbreken.

Reguliere monitorings- en onderzoeksactiviteiten (categorie 2)

De reguliere monitoring- en onderzoeksactiviteiten zijn in de meeste gevallen opgenomen in landelijke programma's van WVWL (Water Verkeer en Leefomgeving) van RWS. Deze vinden in bijna alle gebieden plaats. In de onderstaande lijst zijn de programma's (zowel landelijk als regionaal) weergegeven en waar gegevens beschikbaar zijn:

Kwantitatieve en kwalitatieve informatie:

- Informatie over de MWTL⁴-monitoring en onderzoeksactiviteiten zoals locatie, datum en type onderzoek op Waterinfo Extra⁵ voor alle gebieden.
- Informatie over watervogels bij Sovon⁶ en op Waterinfo Extra.
- In alle negen Natura 2000-gebieden wordt er door de zoogdiervereniging gemonitord naar de noordse woelmuis middels loopvallen (2014/2015) en onderzoek uitgevoerd middels eDNA (sinds 2018).
- Vegetatiekarteringen van het wilgenbos in het Hollands Diep. Deze worden elke twaalf jaar gemaakt door Staatsbosbeheer. De laatste kartering heeft plaatsgevonden in 2014.

Anekdotische informatie:

- Informatie van handhavende organisaties over het naleven van de voorwaarden.

Doordat de gegevens van de landelijke monitoring- en onderzoeksprogramma's toegankelijk zijn voor iedereen en de datasets informatie bevatten over de methode, locatie, datum en tijd kan er nagegaan worden of de vrijstellingsvoorwaarden worden nageleefd.

Muskusrattenbestrijding (categorie 2)

Deze activiteit vindt plaats in bijna alle betreffende Natura 2000-gebieden (de activiteit is niet opgenomen in het beheerplan van de Vlake van de Raan en Voordelta). De gegevens zijn aangeleverd door het Waterschap Scheldestromen. De volgende gegevens zijn verzameld:

Kwantitatieve informatie:

- Gegevens over het totaal aantal vangsten, uren en bijvangsten van 2015-2021. Gegevens over het jaar 2022 komen volgend jaar beschikbaar.

Anekdotische informatie:

- Informatie over het naleven van de voorwaarden.

Ontbrekende gegevens:

- Geregistreeerde gegevens over de naleving van de voorwaarden.

Sinds 1984 zijn er gegevens beschikbaar over muskusrattenbestrijding in de Zuidwestelijke Delta. Sinds 1 januari 2022 wordt er gewerkt met een nieuw landelijk systeem waarin alle bestrijdingsorganisaties de vangsten en dode bijvangsten registreren. Hierbij vindt ook een registratie plaats van gebruikte methode en locatie. De activiteit is gedurende de beheerplanperiode afgenomen in de gebieden, aangezien er steeds minder muskusratten gevangen worden.

⁴ Voor het programma Monitoring Waterstaatkundige Toestand des Lands (MWTL) zijn in de zoete en zoute Nederlandse rijkswateren een morfologisch, waterkwantiteit, chemisch, biologisch (inclusief zwemwater) en een afval meetnet ingericht

⁵ <https://waterinfo-extra.rws.nl/monitoring/>

⁶ <https://www.sovon.nl/nl/watervogels>

Gebaseerd op anekdotische informatie worden de vrijstellingsvoorwaarden nageleefd, echter zijn er geen geregistreerde gegevens aanwezig om dit te verifiëren.

Jacht inclusief schadebestrijding, het behandelen van eieren en vangen van dieren (categorie 2)

Deze activiteit vindt plaats in alle Natura 2000-gebieden, behalve in de Vlakte van de Raan en Voordelta. Gegevens zijn aangeleverd door de verschillende regio's van de Faunabeheereenheid, RUD Zeeland en Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (OZH). De volgende gegevens zijn opgehaald:

Kwantitatieve en kwalitatieve informatie:

- Voor de Westerschelde is er een Excel-tabel aangeleverd waarin het aantal behandelde eieren is opgenomen van 2006-2021.
- Jaarrapportages over handhaving.
- Jaarverslagen van de Faunabeheereenheid Zuid-Holland van 2016-2020.
- Jaarverslagen van de Faunabeheereenheid Zeeland van 2017, 2018 en 2021.

Anekdotische informatie:

- Informatie over het naleven van de vrijstellingsvoorwaarden.

Ontbrekende gegevens:

- Gegevens voor de jaren 2021 en 2022 van de Faunabeheereenheid Zuid-Holland.
- Gegeven voor de jaren 2015, 2016, 2019, 2020 en 2021 van de Faunabeheereenheid Zeeland.
- Geregistreerde gegevens over de naleving van de voorwaarden.

Uit de jaarverslagen en interviews komt naar voren dat de activiteit 'vangen van verwilderde katten, fretten en Amerikaanse nertsen' niet heeft plaatsgevonden in de betreffende gebieden en dat schadebestrijding door het schieten van konijnen niet of zeer zelden heeft plaatsgevonden.

Gebaseerd op anekdotische informatie worden de vrijstellingsvoorwaarden nageleefd, echter zijn er geen geregistreerde gegevens aanwezig om dit te verifiëren.

Luchtvaart (incl. inspectievluchten en burgerluchtvaart) (categorie 2)

Deze activiteiten is in alle beheerplannen opgenomen behalve voor de Vlakte van de Raan, Voordelta en Oude Maas. Gegevens voor de burgerluchtvaart zijn verzameld via de Centraal Bureau van Statistiek (CBS) website⁷, voor inspectievluchten is RWS (WNZ) benaderd. Bij de burgerluchtvaart is gekeken welk vliegveld dichtstbijzijnde een Natura 2000-gebied ligt. De vliegvelden die zijn meegenomen in de data-inventarisatie zijn Midden-Zeeland en Breda International Airport. De volgende gegevens zijn verzameld:

Kwantitatieve en kwalitatieve informatie:

- Data van alle vertrekkende en gelande vliegtuigen vanaf 2018 voor de burgerluchtvaart.
- In de Oosterschelde, Voordelta en Westerschelde vinden negen maanden per jaar vliegtuigtellingen plaats om zeehonden te tellen i.h.k.v. MWTL-monitoring.

Anekdotische informatie:

- Informatie over het aantal inspectievluchten dat plaatsvindt per jaar.

Ontbrekende gegevens:

- Gegevens over vertrekkende en gelande vliegtuigen in de periode 2015-2017.
- In de gegevens van CBS zijn geen routes opgenomen en kan niet worden bepaald of een vliegtuig over een Natura 2000-gebied is gevlogen.

⁷ <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/60058ned>

- Geregistreerde gegevens over de naleving van de vrijstellingsvoorwaarden.

Het is onduidelijk over de vrijstellingsvoorwaarden worden nageleefd.

Chemische onkruidbestrijding (categorie 2)

Deze activiteit vindt alleen plaats in het Haringvliet. Gegevens zijn opgevraagd bij OZHZ. De volgende gegevens zijn verzameld:

Anekdotische informatie:

- Informatie over het plaatsvinden van deze activiteit bij de Westplaat buitengronden.
- Informatie over de afname van deze activiteit gedurende de beheerplanperiode.
- Informatie over het naleven van de vrijstellingsvoorwaarden.

Ontbrekende gegevens:

- Geregistreerde gegevens van de meldingsformulieren.

Gebaseerd op anekdotische informatie worden de vrijstellingsvoorwaarden nageleefd, echter zijn er geen geregistreerde gegevens aanwezig om dit te verifiëren.

Gebruik Hovercraft (categorie 2)

Deze activiteit is opgenomen in het beheerplan van de Westerschelde. Volgens de geïnterviewde partijen is deze activiteit nooit waargenomen op de Westerschelde.

Beheer badstranden (categorie 2)

De activiteit vindt alleen plaats in de Voordelta. Gegevens zijn opgevraagd bij Gemeente Goeree-Overflakkee, Schouwe-Duivenland, Zuid-Hollands Landschap, Gemeente Noord-Beveland en Stichting strandexploitatie Veere (gemeente Veere). De volgende gegevens zijn verzameld:

Kwalitatieve informatie:

- Locatie en methode van de schoonmaakactiviteiten.

Anekdotische informatie:

- Informatie over het strandgebruik.

Ontbrekende gegevens:

- Geregistreerde gegevens over het naleven van de vrijstellingsvoorwaarden.

De gegevens laten zien dat het strandgebruik gedurende de beheerplanperiode is toegenomen. Er is geen informatie aanwezig over het naleven van de vrijstellingsvoorwaarden.

Markering en onderhoud door Rijkswaterstaat (categorie 2)

De activiteit vindt in alle gebieden plaats, echter is deze activiteit alleen in de Voordelta als categorie 2 opgenomen. Gegevens zijn opgevraagd bij RWS. De volgende gegevens zijn verzameld:

Kwantitatieve en kwalitatieve informatie:

- Kaartmateriaal met locaties van markeringen in de Voordelta.
- Overzicht van de intensiteit van de werkzaamheden.
- Handhavingsrapporten 2015, 2016, 2017, 2018 en 2019.

Anekdotische informatie:

- Informatie over het naleven van de voorwaarden.

Ontbrekende gegevens:

- Geregistreerde gegevens over het naleven van de voorwaarden.

De activiteit is over de jaren heen gelijk gebleven. Gebaseerd op anekdotische informatie worden de vrijstellingsvoorwaarden nageleefd, echter zijn er geen geregistreerde gegevens aanwezig om dit te verifiëren.

Onderhoud kabels en leidingen (categorie 4)

De activiteit vindt in alle gebieden plaats, echter is deze activiteit alleen in de Voordelta als categorie 2 opgenomen. Gegevens zijn opgevraagd bij RWS. De volgende gegevens zijn verzameld:

Kwantitatieve en kwalitatieve informatie:

- Overzicht Wnb-vergunningen.
- Toekomstplannen voor het aanleggen van kabels in het gebied voor de windparken op zee.

Anekdotische informatie:

- Informatie over het plaatsvinden van de activiteit gedurende de beheerplanperiode.

Uit de verzamelde informatie is gebleken dat er geen onderhoud heeft plaatsgevonden aan kabels in het gebied. Dit neemt niet weg dat het mogelijk wel kan plaatsvinden in de toekomst, vooral in relatie tot de toekomstige ontwikkelingen rond energieproductie.

Beroepsscheepvaart (categorie 4)

Deze activiteit vindt in meerder gebieden plaats, echt is de activiteit alleen opgenomen in het beheerplan voor de Voordelta als categorie 4. Gegevens zijn opgevraagd bij RWS. De volgende gegevens zijn verzameld:

Kwalitatieve informatie:

- Rapport van MARIN (2018-2019)

Ontbrekende gegevens:

- Gegevens over het naleven van de mitigerende maatregelen.
- Gegevens van de jaren 2016-2017 en 2020-2022.

De informatie is niet dekkend voor de gehele beheerplanperiode en er is geen informatie over de naleving van de mitigerende maatregelen.

Gemotoriseerde en ongemotoriseerde luchtvaart (categorie 4)

Deze activiteit vindt in meerdere gebieden plaats, echt is de activiteit alleen opgenomen in het beheerplan voor de Voordelta als categorie 4. Gegevens zijn opgevraagd bij Vliegveld Midden-Zeeland en de CBS-website is geraadpleegd. De volgende gegevens zijn verzameld:

Kwantitatieve informatie:

- Data van alle vertrekkende en gelande vliegtuigen vanaf 2018.

Anekdotische informatie:

- Informatie over het naleven van de mitigerende maatregelen.

Ontbrekende gegevens:

- Geregistreerde gegevens over het naleven de mitigerend maatregelen.

De gegevens laten zien dat er jaarlijks een toename is in het aantal vliegbewegingen, echter is het niet duidelijk hoeveel vliegbewegingen plaatsvinden boven de Natura 2000-gebieden en of de mitigerende maatregelen worden nageleefd.

Tot ontploffing brengen van munitie (categorie 4)

De activiteit vindt plaats in de Voordelta. Gegevens zijn opgevraagd bij Zuid-Hollands Landschap en RWS. De volgende gegevens zijn verzameld:

Kwalitatieve informatie:

- Locatie van het tot ontploffing brengen van munitie.
- Ontploffingen op zee worden via OSPAR gerapporteerd, waaruit blijkt dat in 2015, 2016, 2018 en 2020 jaarlijks één registratie is vastgelegd de Voordelta op zee.

Anekdotische informatie:

- De laatste ontploffingen hebben 2 tot 3 jaar geleden plaatsgevonden.

Gebaseerd op de kwalitatieve informatie is af te leiden dat de mitigerende maatregelen worden nageleefd.

Overige militaire activiteiten (categorie 4)

De activiteit vindt plaats in de Voordelta, bij de andere gebieden zoals Oosterschelde, Veerse Meer en Westerschelde is deze activiteit vergunningplichtig. Volgens Zuid-Hollands Landschap heeft deze activiteit niet plaatsgevonden in de Voordelta gedurende de vigerende beheerplanperiode.

Conclusie en aanbevelingen

Belangrijke conclusie is dat informatie over de naleving van de vrijstellingsvoorwaarden (categorie 2 activiteiten) en mitigerende maatregelen (categorie 4 activiteiten) van veelal anekdotisch is en komt van de partijen die de activiteit beheren. Voor bijna alle activiteiten is het onduidelijk of de vrijstellingsvoorwaarden of mitigerende maatregelen worden nageleefd en ontbreken de geregistreerde gegevens. In de monitoringsplannen is vastgelegd dat de partij die de activiteit beheert, ook de monitoring van deze activiteit uitvoert, inclusief de registratie van toezicht en handhaving. Hiermee is deze informatie niet objectief. Een aanbeveling voor de volgende beheerplanperiode is dat er een structurele en uniforme registratie moet plaatsvinden van de monitoring op naleving van voorwaarden. Deze registratie zou vervolgens door een onafhankelijke partij moeten worden gecontroleerd.

3.1.1.2 Recreatieve activiteiten

Voor een samenvatting van resultaten van de data-inventarisatie voor recreatieve activiteiten per Natura 2000-gebied wordt de lezer verwezen naar de Appendix (5151A1.2). In de onderstaande paragrafen wordt ingegaan op de verkregen inzichten, waarbij activiteiten met opvallende ontwikkelingen nader zijn toegelicht. De meeste recreatieve activiteiten vallen onder categorie 4, behalve recreatievaart waaronder waterskiën (Haringvliet) en sneller dan 15 of 20 km/uur varen met motorboten en kitesurfen, deze vallen onder categorie 2.

De meeste recreatieve activiteiten betreffen activiteiten die op het water plaatsvinden en enkele activiteiten die plaatsvinden op oevers of droogliggende platen. Voor het inventariseren van de data is contact opgenomen met Bevoegde Gezagen, terreinbeherende organisaties, handhavende partijen en watersportorganisaties. In de Oude Maas en Vlakte van de Raan vinden alleen recreatieve activiteiten plaats die op de Nee-lijst staan. Dit zijn menselijke activiteiten die kunnen plaatsvinden zonder mitigerende maatregelen, voorwaarden of vergunningen. De informatie van en over de recreatieve activiteiten bestaan

voornamelijk uit anekdotische informatie. Dit komt door het ontbreken van een monitoringsprogramma voor recreatieve activiteiten in Natura 2000-gebieden, waardoor er geen geregistreerde gegevens beschikbaar zijn. Voor een aantal activiteiten zoals recreatievaart en kitesurfen zijn wel geregistreerde gegevens aanwezig. Deze worden hieronder verder uiteengezet.

Recreatievaart

De informatie voor de recreatievaart bestaat uit sluisstellingen, het aantal jachthavens, anekdotische informatie over de intensiteit gedurende de vigerende beheerplanperiode en handavingsrapporten. De sluisstellingen van de Goereesluis en Volkeraksluizen laten zien dat er steeds minder boten de sluisen passeren, wat een beeld geeft dat de recreatievaart aan het afnemen is in een aantal Natura 2000-gebieden. Daarentegen, wordt op basis van interviews met Bevoegde Gezagen en handhavende organisaties aangegeven dat de intensiteit van recreatievaart gelijk is gebleven of juist toegenomen is gedurende de vigerende beheerplanperiode. Dit laatste wordt bevestigd uit het feit dat de jachthavens in Natura 2000-gebieden volledig vol liggen met boten voor de recreatievaart en dat in een aantal gebieden de jachthavens zijn uitgebreid met extra ligplaatsen. Volgens de handhavende partijen worden vrijstellingsvoorwaarden of mitigerende maatregelen niet altijd nageleefd en vinden er met name overtredingen plaats met betrekking tot snelvaren. Daarnaast geven de handhavende partijen aan dat er soms ook door TBB-gebieden wordt gevaren. Op basis van de verzamelde informatie wordt geconcludeerd dat een ecologische evaluatie van recreatievaart mogelijk is voor het Haringvliet, maar dat voor de andere gebieden geregistreerde gegevens ontbreken en een ecologische evaluatie maar gedeeltelijk mogelijk is.

Andere vormen van recreatievaart zijn jetskiën en waterskiën. Deze activiteiten vinden plaats in het Veerse Meer, Haringvliet en de Grevelingen. In beide gebieden zijn zones aangewezen om deze activiteiten uit te oefenen. Volgens handhavende partijen is deze activiteit gedurende de vigerende beheerplanperiode toegenomen en worden er regelmatig overtredingen geconstateerd. Hetzelfde geldt voor de activiteit kayaken (of kanoën), waterfietsen en stand-up paddling. Het aantal kayakers en stand-up paddlers is toegenomen, met name tijdens de Corona pandemie in 2019-2021. De overtredingen die hierbij het meeste plaatsvinden zijn het betreden van TBB-gebieden op water of op droogliggende platen. Volgens de geïnterviewde partijen komt waterfietsen niet voor in de betreffende Natura 2000-gebieden.

Kitesurfen

Kitesurfen is een activiteit waarnaar de laatste jaren onderzoek is gedaan naar de effecten op de natuur, m.n. in de Voordelta. Het aantal kitesurfers zijn de afgelopen jaren sterk toegenomen, wat voor verstoring zorgt in de betreffende Natura 2000-gebieden. De data-inventarisatie heeft aangetoond dat er voor de Voordelta kwantitatieve gegevens aanwezig zijn over het aantal kitesurfers in het gebied en handavingsrapporten die inzicht geven in het aantal overtredingen. Voor de andere gebieden zijn kwantitatieve gegevens niet aanwezig en toont anekdotische informatie aan dat er structureel overtredingen plaatsvinden in de vorm van het betreden van en kiten in TBB-gebieden. Voor windsurfen geldt hetzelfde als voor kitesurfen, echter zijn er voor geen van de betreffende gebieden kwantitatieve gegevens aanwezig en zijn er geen studies uitgevoerd om het effect op de natuur te onderzoeken. De data-inventarisatie laat zien dat ook deze activiteit in intensiteit is toegenomen, maar vergeleken met kitesurfen in beperkte mate voorkomt.

Kleinschalig oogsten van schelpdieren

Een opvallende activiteit is het kleinschalig oogsten van schelpdieren. Deze activiteit vindt plaats in de Oosterschelde. Dit is een categorie vier activiteit en hiervoor gelden mitigerende maatregelen. De data-inventarisatie heeft laten zien dat de mitigerende maatregelen voor deze activiteit structureel worden overtreden. Een voorbeeld hiervan is de situatie bij de Oesterdam, dit is een TBB-gebied waar het rapen van schelpdieren verboden is, echter worden hier volop schelpdieren geraapt. Daarnaast geven handhavende partijen, terreinbeheerders en bevoegd gezagen aan dat het rapen naar schelpdieren ieder

jaar sterk is toegenomen ook elders (zie vb. Plaat van Oude Tonge) en de mitigerende maatregel (van 10 kilo per persoon) niet wordt nageleefd.

Sportvisserij

Een andere opvallende activiteit is de sportvisserij. Deze activiteit vindt plaats in het Veerse Meer, Oosterschelde, Westerschelde, Haringvliet, de Voordelta, Grevelingen en Hollands Diep. Terreinbeheerders, handhavende partijen, regio organisaties van Sportvisserij Nederland en sportvisserij verenigingen geven aan dat deze activiteit de afgelopen jaren is toegenomen. In de Westerschelde was er een piek tijdens de Corona pandemie, echter door de PFAS-problematiek wordt er verwacht dat de intensiteit zal afnemen. Voor de andere gebieden geldt dit niet. De anekdotische informatie maakt inzichtelijk dat vissersboten steeds vroeger het water betreden en tot steeds later aanwezig zijn op het water. Daarnaast worden er veel overtredingen geconstateerd door handhavende partijen, waaronder vissen zonder vispas, vissen met te veel hengels, te veel vissen meenemen voor eigen consumptie, te snel varen en het betreden van TBB-gebieden. In sommige gebieden vindt er stroperij op paling en kreeft plaats en wordt er op grote schaal illegaal gevestigd op krabben.

Oeverrecreatie

Net zoals bij de bovenstaande activiteiten zijn de inzichten voor (oever)recreatie op dijken en aangrenzende buitendijkse gebiedsdelen voornamelijk gebaseerd op anekdotische informatie. Deze activiteit is veelomvattend, echter wordt er in de beheerplannen met name ingegaan op wandelen en fietsen. In de Oosterschelde is er een onderzoek uitgevoerd waaruit is gebleken dat het ontmoedigen van fietsers niet wordt tegengegaan met een ander soort fietspadbekleding. Naast fietsen wordt er in de betreffende gebieden ook intensief gewandeld, maar is het niet bekend hoeveel wandelaars er actief zijn in een bepaalde periode. Ieder Natura 2000-gebied kent zijn eigen problematiek, echter blijkt uit de data-inventarisatie dat er veel overtredingen plaatsvinden in de vorm van het onrechtmatig betreden, het organiseren van feesten op een drooggevalven platen, stranden of oevers en mountainbikers en crossmotoren in de buitendijks gelegen gebieden.

Voor aantal activiteiten is er onvoldoende informatie ontvangen of beschikbaar voor het beoordelen of en hoe een activiteit is veranderd gedurende de vigerende beheerplanperiode. Voor een overzicht van alle recreatieve activiteiten per Natura 2000-gebied inclusief kwaliteitsoordeel van informatie wordt de lezer verwezen naar de Appendix (5151A1.2).

Conclusies en aanbevelingen

Uit de data-inventarisatie kan worden geconcludeerd dat kwantitatieve en kwalitatieve gegevens voor recreatieve activiteiten in de vorm van structurele monitoringsgegevens en gespecificeerde handavingsrapporten ontbreken. Gebaseerd op anekdotische informatie zijn in alle gebieden de meeste recreatieve activiteiten toegenomen gedurende de vigerende beheerplanperiode en wordt er geconstateerd dat de mitigerende maatregelen veelal niet worden nageleefd.

De betrokken partijen hebben goed zicht op de ontwikkelingen in het gebied, zijn zeer bereid om informatie te delen en weten de belangrijkste punten en knelpunten goed te signaleren. Voor het verkrijgen van een algemeen beeld over de ontwikkeling van de activiteiten is de anekdotische informatie goed bruikbaar, echter wanneer er specifiek naar een activiteit gekeken dient te worden om te bepalen wat het effect is van een activiteit op de natuur, is de anekdotische informatie niet afdoende. Om goed in te kunnen schatten in welke mate een activiteit voorkomt in een gebied en hoe een activiteit veranderd gedurende de beheerplanperiode, is het van belang om kwantitatieve gegevens te hebben. Deze gegevens ontbreken, aangezien er geen structurele monitoring plaatsvindt van recreatieve activiteiten. Daarom wordt er voor de volgende beheerplanperiode aanbevolen om een structureel monitoringsprogramma op te zetten om alle typen van menselijk gebruik beter in beeld te brengen. De ecologische evaluatie kan als uitgangspunt

dienen om te bepalen waar de prioriteiten liggen. Daarnaast zou er gekeken kunnen worden naar samenwerking tussen verschillende instanties zoals verenigingen, bonden, handhaving en Bevoegde Gezagen waarbij de monitoringstaken verdeeld kunnen worden.

De handhavende organisaties werken met verschillende registratiesystemen zoals Boa Registratiesysteem (BRS), Squid, Vision of het registratiesysteem van NVWA. Dat deze registratiesystemen er zijn is natuurlijk goed, echter kan niet alle data gedeeld worden. Vanwege de privacywetgeving en bieden niet alle systemen de juiste data om bij te dragen aan de evaluatie van de beheerplannen. Bijvoorbeeld het registratiesysteem van de Kustwacht (Vision) is zodanig ingericht dat het niet duidelijk wordt in welk Natura 2000-gebied een overtreding heeft plaatsgevonden. Ook bevat het systeem onvoldoende mogelijkheden om een concrete omschrijving te geven van de overtreding. Ook blijkt het exporteren van de gegevens uit het systeem erg lastig te zijn en is tijdsintensief. Het registratiesysteem van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) daarentegen is meer gebruiksvriendelijk, op orde en specifiek, waardoor het overzichtelijk maken van het aantal overtredingen en controleren van de naleving van de voorwaarden mogelijk is. Het BRS wordt gebruikt door alle handhavende organisatie en terreinbeheerders. De gegevens in het BRS kunnen makkelijk geëxporteerd worden en ingedeeld worden per Natura 2000-gebied, ook is het mogelijk om een kaart te maken waar de locaties van de overtredingen worden aangegeven. Het is echter niet altijd te herleiden of vrijstellingsvoorwaarden of voorwaarden bij mitigerende maatregelen zijn overtreden. Er wordt aanbevolen om de registratiesystemen af te stemmen met de beheerplannen, waarbij het BRS als voorbeeld kan dienen. Dit kan gerealiseerd worden in de vorm van een werksessie, waarbij er eerst wordt geïnventariseerd welke variabelen geregistreerd moeten worden om goed aan te sluiten bij de beheerplannen en vervolgens naast de variabelen te leggen van de verschillende registratiesystemen. Gebaseerd op deze werksessie kan besloten worden hoe de systemen afgestemd worden op de beheerplannen.

3.1.1.3 Beroepsvisserij

In alle gebieden behalve de Oude Maas vindt beroepsvisserij plaats. De meeste activiteiten binnen de beroepsvisserij die hieronder worden genoemd zijn vrijgesteld van de Wnb-vergunningsplicht en vallen onder categorie 2 (vrijgestelde activiteiten met specifieke voorwaarden), echter zijn er ook beroepsvisserij activiteiten die onder categorie 3 (Wnb-vergunningplichtig) en categorie 4 vallen. Om gegevens op te halen over de beroepsvisserij zijn LNV, RVO, RWS, Omgevingsdienst Brabant Noord (ODBN) en een belangenbehartigingorganisatie voor zee-aas spitten benaderd. Voor een overzicht van de resultaten van de data-inventarisatie wordt de lezer verwezen naar de Appendix (A1.3).

Mosselteelt en oesterkweek komt voor in de Oosterschelde en Grevelingenmeer. Hierbij is alleen de sublitorale bodemmosselcultuur en sublitorale bodemkweek van oesters vrijgesteld van de Wnb-vergunningsplicht en zijn alle andere vormen Wnb-vergunningplichtig. Er is beperkte informatie aangeleverd door de verantwoordelijke partijen. Uit het overzicht op het Publicatieplatform Uitvoerings Content (PUC)⁸ en het aantal afgegeven Waterwetvergunningen is af te leiden dat er in 2019 en 2021 een forse toename is geweest in mosselteelt- en oesterkweekvergunningen. Informatie over de omvang, intensiteit en naleving van de vergunningsvoorwaarden ontbreekt. In de Voordelta zijn 13 Wnb-vergunningen verleende gedurende beheerplanperiode voor mosselzaadinvanginstallaties (MZIs). Het is echter niet duidelijk wat de omvang en intensiteit is van deze activiteit.

Garnalenvisserij is een categorie 3 activiteit, wat betekent dat het Wnb-vergunningplichtig is. De activiteit vindt plaats in de Oosterschelde, Westerschelde, Vlakte van de Raan en Voordelta. Op het PUC zijn de Wnb-vergunningen verzameld en is er gebruik gemaakt van het rapport van Hintzen (2021), wat inzicht geeft in het aantal geschatte visuren op garnalen over de jaren 2013 tot en met 2020. De gegevens uit het rapport laten in 2020 een duidelijke toename in visuren zien in vergelijking met de jaren 2018 en 2019. In

⁸ <https://puc.overheid.nl/natuurvergunningen/>

2020 komt het aantal visuren in de Vlakte van de Raan ruim boven het ijkjaar (2015) uit, net zoals het geval was vanaf 2016. Ook in de Oosterschelde is dit het geval, echter is daar de druk lager dan in de piekjaren in 2016 en 2017. In 2017 werd er in de Ooster- en Westerschelde evenals in de Vlakte van de Raan en Voordelta een hoger aantal visuren geregistreerd dan in het ijkjaar. In 2018 gebeurde dat in de Ooster- en Westerschelde en op de Vlakte van de Raan. Een tegenstrijdige ontwikkeling aangezien: “Onderdeel van het VIBEG-akkoord is het ‘Verduurzamingsplan garnalenvisserij’. De garnalenvisserij heeft in dit plan diverse verduurzamingsmaatregelen vastgelegd die vanaf 2017 stapsgewijs worden doorgevoerd. Naast een algemene afname van visserijdruk door vermindering van zeedagen, het gebruik van een lichter vistuig en een grotere maaswijdte, worden er ook gebieden gesloten voor de garnalenvisserij.”, zoals beschreven in Quirijns (2021).

Handmatig zee-aas spitten vindt plaats in de Oosterschelde en Westerschelde. Uit de aangeleverde gegevens door Sportvisserij Zuidwest Nederland Belangbehartiging van regio West, komt duidelijk naar voren waar er gespuit wordt en wat de intensiteit is van het spitten, echter ontbreken gegevens voor de jaren 2020 en 2021. De gegevens tonen aan dat de voorwaarden in de beheerplannen worden nageleefd.

Voor beroepvisserij met vaste vistuigen worden in de grote wateren visvangsten van witvis niet geregistreerd, er vindt alleen registratie van aalvangst plaats. De vissers in het Hollands Diep moeten desondanks wel een registratie bijhouden van het aantal gevangen beschermde soorten en jaarlijks een rapport indienen bij de Omgevingsdienst Brabant-Noord (ODBN). ODBN geeft aan dat er rapporten zijn van 2019 en 2020, echter zijn deze niet aangeleverd. Uit de aangeleverde gegevens van RVO lijkt deze vorm van visserij sinds 2017 in de Grevelingen te zijn afgenomen in intensiteit, echter vindt er veel stroperij plaats. In de Westerschelde is de intensiteit hetzelfde gebleven, gebaseerd op aangeleverde vergunningen. Over het algemeen wordt door handhavende partijen aangegeven dat er niet voldoende wordt gehandhaafd op visserij en het niet duidelijk is of vrijstellingsvoorwaarden worden nageleefd.

Voor alle gebieden waar beroepvisserij voorkomt, is voor staandwantvisserij, visserij met hokfuiken, sleepnetvisserij, bordenvisserij en visserij met korven en fuien geen of gelimiteerde informatie ontvangen. Voor staandwantvisserij in de Vlakte van de Raan is informatie ingewonnen bij de NVWA, waarbij is aangegeven dat er informatie beschikbaar is via een elektronisch logboek, echter zijn de gegevens niet aangeleverd.

Conclusie en aanbevelingen

Voor staandwantvisserij, mosselteelt, oesterkweek, visserij met hokfuiken, sleepnetvisserij, bordenvisserij en visserij met korven en fuien zijn geen gegevens aanwezig over de omvang en intensiteit. Daarnaast is het ook niet duidelijk of de voorwaarden worden nageleefd. Over de staandwantvisserij zijn in principe voldoende gegevens aanwezig, echter worden deze wegens privacywetgeving niet ontsloten. Er wordt aanbevolen dat RWS NVWA benadert voor het aanleveren van gegevens over de staandwantvisserij. Voor de garnalenvisserij zijn wél kwantitatieve gegevens aanwezig over de intensiteit, omvang en tijd van de activiteit. Het naleven van de wet- en regelgeving omtrent garnalenvisserij is een issue, zo concludeert het NVWA in het rapport ‘Visketen in beeld’ (2022). Dit wordt bevestigd door de data-inventarisatie en interviews met handhavende partijen en bevoegd gezagen.

Voor de visserijvormen mosselteelt en oesterkweek wordt aanbevolen om de Wnb-vergunningen stuk voor stuk door te nemen zodat inzichtelijk gemaakt kan worden wat de omvang en intensiteit is van deze activiteiten. Alleen een lijst van Wnb-vergunningen geeft geen inzicht over bijvoorbeeld de totale oppervlakte die wordt gebruikt voor mosselteelt en oesterkweek. Het wordt aanbevolen om dit gezamenlijk met LNV te doen, aangezien deze partij over de meest recente informatie beschikt en kan nagaan de gegevens compleet en juist zijn.

Voor de beroepsvisserij met vaste vistuigen wordt aangeraden om een strengere registratie af te dwingen. Ook raden we aan dat het Bevoegd Gezag er zorg voor draagt dat de jaarlijkse rapportages over de bijvangst van beschermde vissoorten worden opgeleverd. Zonder deze gegevens kan de omvang en intensiteit van beroepsvisserij en de druk op de natuur daarvan niet inzichtelijk worden gemaakt. Een uitzondering hierop zijn de aalvangst, hiervan zijn wel jaarrapportages opgeleverd.

3.1.1.4 Vergunningplichtige activiteiten

De vergunningplichtige activiteiten (categorie 3) zijn inzichtelijk gemaakt door het ophalen van Wnb-vergunningen via de PUC Open Data Platform en het opvragen van vergunningen bij het Ministerie van LNV, Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) en Omgevingsdienst Brabant Noord. Daarnaast is er ook in het overzicht van de Waterwetvergunningen gekeken om de opgehaalde Wnb-vergunningen aan te vullen. Dit is gedaan omdat het ophalen van Wnb-vergunningen geen compleet beeld geeft van de activiteiten die plaatsvinden in het Natura 2000-gebied. Daarnaast is er getracht te inventariseren bij welke vergunningen een monitoringsplicht aanwezig is. Echter deze inventarisatie is niet volledig en daarmee is het beeld over alle visserijactiviteiten (wel/niet vergunningplichtig), inclusief de handhaving, niet compleet.

In paragraaf 3.1.1.1 Civiele activiteiten en 3.1.1.3 Beroepsvisserij worden al verschillende activiteiten aangehaald waarvoor Wnb-vergunningen en/of Watervergunningen zijn verleend. Echter zijn er ook nog andere activiteiten waarvoor Wnb-vergunningen zijn verleend, o.a. voor natuurontwikkeling, recreatie, natuurontwikkeling gecombineerd met recreatie en/of evenementen. Uit de inventarisatie van de Wnb-vergunningen kunnen geen eenduidige conclusies getrokken worden. Om de inventarisatie van de Wnb-vergunningen zinvol te maken is het van belang om te weten te komen wat er precies in de vergunning is opgenomen om de intensiteit, omvang en tijd van een activiteit te bepalen. In het geval er een monitoringsplicht aanwezig is, dan is het essentieel om de resultaten van de monitoring inzichtelijk te maken voor een ecologische evaluatie.

Zie ook de paragraaf Vergunningverlening Wet Natuurbescherming (Wnb) (onder 3.2.3) voor een procesevaluatie van de vergunningverlening Wnb en aanbevelingen hierbij.

3.1.2 Nee-lijst

Tijdens het opstellen van de beheerplannen zijn er menselijke activiteiten geïdentificeerd die kunnen plaatsvinden zonder mitigerende maatregelen, voorwaarden of vergunningen. Deze activiteiten staan vermeld op de 'Nee-lijst'. Tijdens de data-inventarisatie en procesevaluatie is er getracht om antwoord te krijgen op de vraag of de activiteiten op deze Nee-lijst zijn veranderd in aard, omvang, intensiteit, plaats en duur vergeleken met de referentie situatie. In het geval de activiteiten zijn veranderd, is het van belang om de mogelijke effecten op de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied opnieuw te bepalen, ook in cumulatie. In **Error! Reference source not found.** is een samenvatting weergegeven van de Nee-lijst activiteiten die zijn veranderd per Natura 2000-gebied.

De resultaten van de geïnterviewde partijen over deze activiteiten op de 'Nee-lijst' zijn voornamelijk gebaseerd op anekdotische gegevens. De geïnterviewde partijen betreffen Bevoegde Gezagen (zoals RWS en provincies), terreinbeheerders, handhavende partijen en organisaties voor recreatieve activiteiten. Voor de gebieden Oosterschelde, Veerse Meer en Voordelta is er geen geregistreerde informatie beschikbaar over Nee-lijst activiteiten. Wel blijkt uit de interviews dat alle activiteiten van de Nee-lijst in de Oosterschelde en het Veerse Meer lijken te zijn toegenomen in de beheerplanperiode, echter kwantitatieve informatie over intensiteit en omvang ontbreekt. Voor een volledig overzicht van deze activiteiten en de aanwezige informatie over wijzigingen hiervan, wordt verwezen naar de bijlagen van de deelrapportages.

Conclusie en aanbevelingen

Wat opmerkelijk is uit de interviews is dat de Bevoegde Gezagen, terreinbeheerders en handhavende partijen allemaal hebben uitgesproken dat vrijwel alle activiteiten op de Nee-lijst zijn toegenomen. Ook wordt er gesproken over een aantal activiteiten die lijken te zijn afgenomen zoals windsurfen in Vlake van de Raan en Natuurtoezicht in Westerschelde & Saefinghe. Om de aard, omvang, intensiteit, plaats en duur van de activiteiten in kaart te brengen wordt er aanbevolen om meer informatie te verzamelen over de activiteiten via werksessies met betrokken partijen in het gebied. Voor de civiele activiteiten zoals beroepsvaart, industrie/bedrijventerreinen en windturbines kan kwantitatieve informatie opgehaald worden bij bevoegd gezagen en gemeentes. Voor de recreatieve activiteiten geldt dit niet en is de aanbeveling om deze activiteiten mee te nemen in het monitoringsprogramma zoals aanbevolen in paragraaf 3.1.1.2 Recreatieve activiteiten.

3.1.3 Nieuwe activiteiten

Ter voorbereiding op de ecologische evaluatie van de Natura 2000-gebieden en het beheer hiervan dienen niet alleen de activiteiten die in het beheerplan beschreven zijn geëvalueerd te worden, maar moet ook rekening worden gehouden met nieuwe activiteiten die zich gedurende de looptijd van het beheerplan hebben voorgedaan. Daarom is het voor de evaluatie van belang om een overzicht te hebben van de nieuwe activiteiten inclusief de aard, omvang, tijdstip en duur hiervan in de huidige beheerplanperiode (2016-2022). Daarnaast zijn de nieuwe activiteiten van belang bij het opstellen van de nieuwe generatie beheerplannen, evenals plannen en/of projecten in het kader van de Wet natuurbescherming (Wnb). Het is mogelijk dat deze nieuwe activiteiten een (negatief) effect hebben op de instandhoudingsdoelen van de Natura 2000-gebieden en dienen te worden beoordeeld door middel van een effectenanalyse.

De informatie over nieuwe activiteiten is gebaseerd op anekdotische informatie die is verkregen van de geïnterviewde partijen. Deze partijen betreffen Bevoegde Gezagen (zoals RWS en provincies), terreinbeherende organisaties, handhavende partijen en organisaties van recreatieve activiteiten. In onderstaande tabel 2-2 is een overzicht weergegeven van alle nieuwe menselijke activiteiten per Natura 2000-gebied. De geïnterviewde partijen voor de Vlake van de Raan hebben aangegeven dat er geen nieuwe activiteiten zijn geïdentificeerd gedurende de huidige beheerplanperiode.

Tabel 3-1 Overzicht van nieuwe menselijke activiteiten per Natura 2000-gebied.

Activiteit	OS	VM	WS	HV	GM	HD	OM	VD
Drones	X	X	X	X	X	X	X	
Buitensporten	X	X						
Zeewierweek en -plukken (vergund)	X							
Feesten aan zeedijken	X	X						
Kanoën	X	X						
Wild-rapen van de tapijtschelp en weekdieren	X							
Drijvende zonneparken (vergund)	X							
Campers	X	X						
Strandhuizen	X	X						
Visserij op garnalen (vergund)	X							
Commerciële schelpdierweek (bv. Off-bottom oesterweek (vergund)	X	X						
Recreatievaart zoals zeilen (incl. wedstrijden)		X						

Vliegeren (incl. wedstrijden ne grootte vliegers)			X					
Buitendijks crossen en quads			X					
Paviljoenen op de dijken			X					
Paramotor/deltavliegen (vliegende objecten met een kleine motor)			X					
Restaurants			X					
Picknicks bij laag water op platen			X					
Jetskiën/waterscooters				X		X		
Suppen				X	X			
Excursies en rondleidingen				X				
Aanleg van verschillende vogelkijkhutten (Scheelhoek, Korendijkse Slikken, Eiland Bliet, Menheerse Plaat en de Ventjagersplaten)				X				
Aanleg van een trailerhelling bij de Haringvlietbrug (de Banaan) die er populair is				X				
Plaatsen van nieuwe windmolens				X				
Realisatie van twee zonneparken ter hoogte van Middelharnis				X				
Vissen op krabben					X			
Deltavliegen								X
Paragliden								X

Conclusies en aanbevelingen

In alle Natura 2000-gebieden, behalve in de Voordelta en Vlakte van de Raan, wordt aangegeven dat het vliegen met drones gedurende de beheerplanperiode is toegenomen. Verschillende terreinbeheerders waaronder Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer geven aan dat drones een probleem beginnen te vormen vanwege verstoring van vogels. Daarnaast wordt er door de terreinbeheerders ook aangegeven dat de recreatiedruk toeneemt. Ook zijn er gedurende de beheerplanperiode meer strandhuizen/-parken gebouwd, zijn er meer campers aanwezig, is er een nieuwe trailerhelling aangelegd bij de Haringvlietbrug en zijn buitensporten in verschillende vormen toegenomen.

Om inzichtelijk te maken hoeveel strandhuizen/-parken er zijn bij gekomen zijn in de afgelopen beheerplanperiode, wordt aanbevolen een overzicht te maken van de ontwikkelingen die in de Natura 2000-gebieden en grenzend aan de gebieden hebben plaatsgevonden. Dit kan gedaan worden door het opvragen van bouwvergunningen bij de provincies en gemeentes.

De ontwikkelingen van overige nieuwe activiteiten zoals het buitensporten en de aanwezigheid van campers dient ook beter in beeld gebracht te worden. Het in beeld brengen van deze activiteiten kan gedaan worden door kwantitatieve en kwalitatieve gegevens te registreren en verzamelen. Dit sluit ook aan bij de aanbeveling in paragraaf 3.1.1.2 Recreatieve activiteiten waarin wordt voorgesteld een structureel monitoringsprogramma op te zetten om alle vormen van menselijk gebruik beter in beeld te brengen. Kwalitatieve gegevens kunnen worden opgehaald bij terreinbeheerders en handhavende partijen.

3.1.4 Instandhoudingsmaatregelen

Het beheerplan heeft als doel een bijdrage te leveren aan het behoud en herstel van de gunstige staat van instandhouding in het desbetreffende Natura 2000-gebied. De instandhoudingsdoelen zijn hierbij het uitgangspunt. Voor het behalen van de instandhoudingsdoelen worden instandhoudingsmaatregelen genomen, die zijn opgenomen in het beheerplan. De instandhoudingsmaatregelen worden uitgevoerd namens Bevoegde Gezagen (waaronder RWS en provincies) en terreinbeherende organisaties.

De data-inventarisatie heeft inzichtelijk gemaakt welke instandhoudingsmaatregelen zijn uitgevoerd, in uitvoering zijn of niet uitgevoerd zijn en voor welke uitgevoerde maatregelen voldoende informatie aanwezig is om een ecologische evaluatie uit te voeren (zie Tabel 3-2). Daarnaast is er geïnventariseerd voor welke doelsoorten of habitattypen de instandhoudingsmaatregelen dienen en wie verantwoordelijk is voor het realiseren ervan.

De geïnventariseerde instandhoudingsmaatregelen betreffen maatregelen die zijn opgenomen in de beheerplannen, maatregelen die vóór de huidige beheerplanperiode zijn opgenomen (veelal KRW-maatregelen) en nieuwe maatregelen die zijn opgenomen tijdens de vigerende beheerplanperiode. Voor de Vlakte van de Raan zijn ook maatregelen opgenomen, echter worden deze geen instandhoudingsmaatregelen genoemd (in verband met het karakter van deze 'offshore' habitattypen).

Tabel 3-2. Overzicht van uitgevoerde maatregelen en opgehaalde informatie per Natura 2000-gebied.

* Het totaal aantal instandhoudingsmaatregelen is inclusief maatregelen die zijn opgenomen in de beheerplannen, maatregelen die vóór de vigerende beheerplanperiode zijn uitgevoerd, onderzoeks- en monitoringsmaatregelen, en nieuwe maatregelen (opgenomen tijdens de vigerende beheerplanperiode).

** De laatste kolom toont het aantal nieuwe maatregelen, toegevoegd tijdens de vigerende beheerplanperiode.

*** Voor twee maatregelen in Vlakte van de Raan is het onbekend wat de status is.

	Verantwoordelijke partijen	Totaal aantal maatregelen*	Aantal uitgevoerd	Aantal uitgevoerd en voldoende informatie beschikbaar	Aantal in uitvoering	Aantal niet uitgevoerd	Aantal nieuwe maatregelen**
Oosterschelde	RWS ZD, Prov. ZL., NM, HZL en SBB	48	39 (81%)	17 (44%)	-	9 (19%)	-
Veerse Meer	RWS ZD, Prov. ZL, RWS WVL en NM	9	2 (25%)	1 (50%)	-	6 (75%)	-
Vlakte van de Raan	RWS, LNV, NVWA en Prov. ZI	9	7 (78%)	7 (78%)	-	2 (22%)**	-
Westerschelde & Saeftinghe	Prov. ZI, RWS ZD, HZL en NM	49	17 (35%)	12 (71%)	10 (20%)	22 (45%)	-
Haringvliet	Prov. ZH, RWS, SBB en NM	36	36 (100%)	8 (22%)	-	-	13 (36%)
Grevelingen	RWS ZD, WS Scheldestromen, Prov. ZH en Prov. ZI	26	21 (81%)	5 (24%)	2 (8%)	3 (11%)	3 (12%)
Hollands Diep	Prov. ZH, RWS, en SBB	11	9 (82%)	-	-	2 (18%)	-

Oude Maas	RWS, Prov. ZH, SBB en ZHL	10	8 (80%)	-	-	2 (20%)	2 (20%)
Voordelta	RWS, HbR, LNV, Prov. ZH, ZHL en OZHZ	18	14 (83%)	5 (33%)	1 (6%)	2 (11%)	-

Per gebied zijn verschillende partijen verantwoordelijk voor het realiseren van de instandhoudingsmaatregelen, dit wordt afgesproken en gedocumenteerd in de beheerplannen. Voor de data-inventarisatie zijn de beheerplannen en informatievoorziening vanuit RWS als startpunt genomen.

Per uitgevoerde maatregel verschilt de informatievoorziening. De data-inventarisatie heeft aangetoond dat voor de meeste gebieden ongeveer 80% van de instandhoudingsmaatregelen zijn uitgevoerd. Het Veerse Meer en Westerschelde & Saefthinghe vallen hierbuiten, waar respectievelijk 25% en 35% van de instandhoudingsmaatregelen zijn gerealiseerd. Bovenstaande Tabel 3-2 geeft aan dat er voor de uitgevoerde instandhoudingsmaatregelen gemiddeld minder dan 50% van de informatie beschikbaar is die nodig is om een ecologische evaluatie uit te voeren. De Vlake van de Raan en Westerschelde & Saefthinghe zijn hierop een uitzondering, voor deze gebieden is meer informatie beschikbaar. Voor het mogelijk maken van een ecologische evaluatie is het van belang dat de werkomschrijvingen en/of werktekeningen beschikbaar zijn, evenals monitoringsrapportages van habitattypen, -soorten en/of vogelsoorten. Werktekeningen en/of werkomschrijvingen zijn grotendeels aanwezig, maar veelal ontbreken de monitoringsrapportages.

In de Natura 2000-gebieden Westerschelde & Saefthinghe, Haringvliet, Grevelingen en Voordelta zijn een aantal maatregelen nog in uitvoering, waardoor er geen monitoringsgegevens aanwezig zijn of de gegevens niet de gehele beheerplanperiode (2016-2022) bedekken. In het laatste geval kunnen de huidige gegevens wél dienen als input voor de ecologische evaluatie.

In alle gebieden komt het voor dat een aantal instandhoudingsmaatregelen niet zijn uitgevoerd of de status onbekend is. De reden waarom de maatregelen niet zijn uitgevoerd wordt toegelicht in de procesevaluatie in paragraaf 3.2. Voor de maatregelen waarvan de status onbekend is, is er geen informatie ontvangen van de benaderde partijen of is het onduidelijk of de instandhoudingsmaatregel is uitgevoerd.

3.1.5 Ecologische monitoring

Voor de data-inventarisatie van ecologische monitoringsgegevens (Tabel 3-4) is de focus gelegd op doelsoorten waarvan het waarschijnlijk was dat gegevens moeilijk te vinden zouden zijn. Buiten de onderzochte soorten zijn er meer doelsoorten, die al adequaat worden gemonitord met de bestaande monitoringsnetwerken. Van de onderzochte doelsoorten was bekend dat er niet altijd een toegespitste monitoring beschikbaar was. Hierdoor is het verzamelen van gegevens soms afhankelijk van andere projecten geweest, zoals bijvoorbeeld het Kierbesluit in het Haringvliet of monitoring in de Zeeschelde voor doelsoorten in de Westerschelde. Het veegbesluit, ofwel concept aanwijzingsbesluit, was een complicerende factor tijdens de ecologische data-inventarisatie. In het veegbesluit zijn nieuwe doelsoorten opgenomen of nieuw aangewezen aan een waterlichaam, terwijl niet duidelijk is opgenomen of aantallen gelijk moeten blijven of toe moeten nemen. Daarom is in de analyses uitgegaan van dat er altijd sprake was van behoud. Daarnaast is het besluit nog niet definitief, wat betekent dat deze soorten nog niet definitief getoetst hoeven te worden tijdens de huidige evaluatie van het beheerplan.

Tijdens de data-inventarisatie zijn enkel gegevens verzameld om de aantals-doelstellingen te kunnen toetsen (Tabel 3-4). Omvang en kwaliteit van de leefomgeving zijn dus niet meegenomen, omdat deze parameters getoetst dienen te worden op basis van expert judgement.

Tabel 3-3. Overzicht van ecologische monitoringsgegevens van doelsoorten en opgehaalde informatie per Natura 2000-gebied. A = een evaluatie is mogelijk, B = een evaluatie is deels uitvoerbaar, C = onvoldoende informatie beschikbaar voor een evaluatie.

Activiteit	OS	VM	VvdR	WS	HV	GV	HD	OM	VD
Bruinvis	B		B	B					B
Gewone zeehond	B		B	B		A			A
Grijze zeehond	B		B	B		A			A
Bever					C			C	
Noordse woelmuis	B				B	A	B	C	
Roodkeelduiker									A
Bruine kiekendief	B			B	B	B			
Slechtvalk	B			B					
Zeearend				B					
Blauwborst				B	B				
Rietzanger					B				
Fint	B		B	B	B		B		B
Elft									B
Rivierprik			B	B	B		B		B
Zeeprik			B	B	B		B		B
Bittervoorn							B		
Grote modderkruiper							B		
Kleine modderkruiper							B		
Rivierdonderpad					B				
Nauwe korfslak				B					
Groenknolorchis				B		A			

Toelichting per soortgroep

Zeezoogdieren

In de originele beheerplannen is enkel de gewone zeehond opgenomen. De grijze zeehond en bruinvis zijn later in het veegbesluit toegevoegd. Dit besluit is echter nog niet definitief. In het veegbesluit is niet specifiek opgenomen of voor deze soorten een instandhoudingsdoel of een verruimingsdoel is voorzien, waardoor is uitgegaan voor een behoudsdoel. De soorten gewone en grijze zeehond worden meegenomen in vogeltellingen in de aangewezen gebieden, waardoor voor deze soorten vrijwel altijd gegevens beschikbaar zijn. Hierdoor kunnen aantallen redelijk tot goed getoetst worden. Voor bruinvis ligt dit anders. Op het Nederlands Continentaal Plat worden bruinvistellingen uitgevoerd, waarbij data beschikbaar zijn van 1991 tot 2019. Er zijn geen specifieke tellingen per waterlichaam beschikbaar. Stichting Rugvin heeft tellingen uitgevoerd specifiek voor de Oosterschelde. Voor de andere waterlichamen zijn geen aantallen beschikbaar. Er is geopperd dat strandingsgegevens of waarnemingen de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFD) informatie zouden kunnen geven, maar deze informatie is te summier en niet specifiek genoeg om doelstellingen adequaat te kunnen toetsen.

Zoogdieren

De bever en noordse woelmuis zijn in enkele waterlichamen aangewezen als doelsoort. Voor de bever is geen gerichte monitoring beschikbaar. Zowel voor Haringvliet als Oude Maas zijn hierdoor geen adequate

gegevens beschikbaar om instandhoudingsdoelstellingen te kunnen toetsen. Bevers worden regelmatig gezien en waarnemingen worden doorgegeven. Deze waarnemingen kunnen enkel aantonen dat ze voorkomen in het gebied, maar zijn geen goede indicatie voor aantallen. De noordse woelmuis wordt uitgebreid gemonitord in de Zuidwestelijke Delta. Van vrijwel alle wateren zijn meerdere monitoringsrondes beschikbaar. Recentelijk is er overgestapt van inloopvallen naar DNA-monitoringstechnieken. Met DNA-technieken kan aangetoond worden of de noordse woelmuis aanwezig is in het gebied, maar niet hoeveel individuen er zijn. De instandhoudingsdoelstelling is een doelstelling op basis van aantallen (in sommige gebieden ook een toename van omvang en kwaliteit van het leefgebied), waardoor de nieuwe monitoring niet gebruikt kan worden om de doelstelling te toetsen. Wel is er veel bekend over de leefomgeving van de noordse woelmuis en er is hard gewerkt aan het inrichten van potentieel nieuw leefgebied.

Vissen

De in de Zuidwestelijke Delta aangewezen vissoorten zijn grotendeels trekvissoorten. In de Zuidwestelijke Delta vindt vismonitoring plaats in het kader van de MWTL-programma maar dit is gedaan via methoden die zijn bedoeld voor benthische vissoorten. Met een boomkor wordt een fint of elft nauwelijks gevangen. Doordat de standaard monitoring niet aansluit bij de doelsoorten is relatief weinig bekend over deze soorten en moeten gegevens uit andere bronnen gehaald worden. In het Haringvliet wordt onderzoek met fuiken gedaan, waardoor meer bekend is over diadrome soorten. Voor de Westerschelde kan deels gebruik gemaakt worden van fuiken die in de Zeeschelde staan. In het kader van het Kierbesluit Haringvliet is extra vismonitoring uitgevoerd in het Haringvliet en omgeving. Ravon heeft in de periode 2018-2020 onderzoek gedaan met zegentrekken in verschillende waterlichamen. Door deze extra monitoringsinspanningen is er iets meer bekend over het voorkomen van de doelsoorten in de Zuidwestelijke Delta, maar deze projectmonitoring is niet voldoende effectief om voldoende informatie te geven. Er dient meer aandacht te komen voor het verzamelen van data op een juiste methode, en consequent gedurende de beheerplanperiode. De meetmethode dient aan te sluiten op de doelsoorten, en uitgevoerd te worden in de periode dat deze soorten verwacht worden. De huidige methodiek van boomkor-onderzoeken volstaat niet om N2000-doelsoorten aan te tonen, en de projectmonitoring voor bijvoorbeeld Kierbesluit Haringvliet dekt de beheerplan-periode niet.

Vogels

Watervogels worden adequaat gemonitord binnen huidige monitoringsnetwerken. Roofvogels worden deels meegenomen in de watervogelmonitoring, zo zijn er voldoende gegevens om de aantalsdoelstellingen voor de slechtvalk en zeearend te toetsen. Voor de bruine kiekendief zijn er minder gegevens beschikbaar. Deze broedvogel heeft een instandhoudingsdoel voor het aantal broedparen. Hiervoor dienen nesten te worden geteld. De Roofvogelwerkgroep Zeeland houdt dit op vrijwillige basis bij, waardoor gegevens niet compleet zijn. Er is voldoende bekend voor een gedeeltelijke evaluatie, maar voor een volledige evaluatie dient een adequate monitoring opgezet te worden. De Blauwborst en rietzanger zijn broedvogels met een instandhoudingsdoel. Omdat het veel tijd kost om de grote aantallen adequaat te tellen is gekozen voor een aanpak waarbij slechts een deelgebied geteld wordt en dit gebied wordt als indicatief beschouwd voor het hele waterlichaam. Hierdoor zijn aantallen niet toetsbaar maar is er wel iets bekend over een trendontwikkeling van deze soorten waardoor er deels een evaluatie kan plaatsvinden.

Nauwe korfslak

De nauwe korfslak heeft een instandhoudingsdoel voor de Westerschelde. In dit gebied zijn slechts enkele gebieden daadwerkelijk geschikt voor dit kleine slakje, waardoor monitoring enkel plaatsvindt op kansrijke gebieden. In de huidige beheerplanperiode is het Zwin onderzocht in 2016, en is in 2022 een volledige inventarisatie uitgevoerd. Deze gegevens zijn nog niet beschikbaar maar kunnen mogelijk gebruikt worden voor de evaluatie.

Groenknolorchis

De groenknolorchis is aangewezen in de Westerschelde en het Grevelingenmeer. In de Westerschelde komt deze soort enkel in de Inlaag van de Hoofdplaat en een nieuw aangelegd gebied daar vlakbij. Van deze gebieden zijn aantallen beschikbaar. De Grevelingen is de belangrijkste groeiplaats in Nederland, met de meeste aantallen op de Veermansplaat. Hier wordt jaarlijks onderzoek gedaan, en zijn er dus voldoende gegevens beschikbaar om de populatie-omvang te toetsen.

Habitattypen (ingediend door RWS, geen onderdeel van de data-inventarisatie scope)

Voor het beoordelen van de kwaliteit en kwantiteit van de habitattypen in de Natura 2000-gebieden dienen er habitatkaarten gemaakt te worden. Deze habitatkaarten worden gemaakt op basis van vegetatiekarteringen. Er is geconstateerd dat voor circa de helft van de deelgebieden geen vegetatiekartering heeft plaatsgevonden tijdens de afgelopen beheerplanperiode. De karteringen worden uitgevoerd door verschillende terreinbeheerders (waaronder Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Rijkswaterstaat, Waterschap Hollandse Delta, Provincie Zuid-Holland en een particulier persoon). Voor enkele gebieden wordt door RWS een quick-scan uitgevoerd waarbij de habitattypen worden gelabeld zodat er habitatkaarten gemaakt kunnen worden. Dit is geen volwaardige vegetatiekartering, maar hiermee kan een beperkte ecologische evaluatie uitgevoerd worden.

3.2 Procesevaluatie

De beheerplannen voor ieder Natura 2000-gebied bestaan uit meerdere uitvoeringsdocumenten om zaken met betrekking tot de uitvoering vast te leggen. In deze uitvoeringsdocumenten zijn de belangrijkste acties en afspraken inzichtelijk gemaakt met betrekking tot de uitvoering van beheer, maatregelen, monitoring, handhaving en communicatie. Ook is hierin de wijze opgenomen waarop de verschillende partijen samenwerken om deze acties en afspraken ten uitvoer te brengen. De uitvoering van het beheer is geëvalueerd door een vergelijking te maken tussen de uitvoeringsplannen en de uitwerking hiervan in de praktijk. Dit is gedaan door input op te halen bij relevante betrokken partijen en personen middels interviews en gerichte vragen. Deze inzichten zijn veelal gebieds-overstijgend en waar ze gebieds-specifiek zijn, is dit als dusdanig benoemd.

3.2.1 Organisatie en coördinatie van de uitvoering

Het Natura 2000-beheer van de deltawateren wordt door alle partijen zeer serieus genomen en men heeft 'hart voor de zaak'. Een aantal partijen in het gebied werkt intensief samen en de huidige overlegstructuren zijn effectief. Uiteraard is er ruimte voor verbetering, dit wordt hieronder per onderdeel verder toegelicht.

Coördinatie en regie

Rijkswaterstaat (RWS) heeft op een aantal manieren het voortouw genomen in de uitvoering van de beheerplannen van de (9) Natura 2000-gebieden. Zo zijn er verschillende overleggen gepland en gecoördineerd om relevante onderwerpen en knelpunten te bespreken. Tevens is er een omgevingsmanagementplan en jaarplan opgesteld. Bij de regie van het beheer heeft de focus gelegen op de uitvoering van KRW⁹-maatregelen en de markering van TBB-gebieden.

Er is een Regiegroep Zuidwest Delta samengesteld met daarin vertegenwoordiging van Bevoegde Gezagen (Min. LNV, provincies en RWS) en uitvoerende organisaties zoals de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) Zeeland en Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (OZHZ). De regiegroep overlegt regelmatig over de voortgang van de uitvoering van maatregelen, monitoring, handhaving en communicatie en over het geheel van beheer en samenhang tussen deze onderdelen en gebieden. Deze manier van samenwerken en overleggen werkt goed en er wordt aanbevolen om dit in stand te houden om goed grip te houden op de coördinatie en uitvoering van het Natura 2000-beheer. Het is wel van belang dat alle Natura 2000-gebieden in de Zuidwest Delta worden behandeld in dit overleg. In de afgelopen beheerperiode is bijvoorbeeld de Vlakte van de Raan vaak niet besproken. Om te waarborgen dat gebieden en onderwerpen voldoende worden behandeld en afspraken worden nagekomen wordt er aanbevolen om een coördinator per Natura 2000-gebied aan te wijzen (zie toelichting hieronder).

Om de coördinatie en regie over het Natura 2000-beheer verder te verbeteren is het van belang om een concreter uitgewerkt uitvoeringsplan op te stellen met een duidelijke taak- en rolverdeling. Hierbij dienen alle uitvoerende partijen te worden betrokken zodat het een praktisch en uitvoerbaar plan wordt wat afgestemd is op de beschikbare capaciteit. Voortouwnemers en verantwoordelijke partijen moeten daadwerkelijk verantwoordelijk gemaakt worden voor uitvoering van afspraken en dienen deze proactief uit te voeren. Een concreet uitvoeringsplan met heldere afspraken stelt RWS in staat om een betere en actievere regie te voeren. Mogelijk dient er een uitvoeringsplan per Natura 2000-gebied opgesteld te worden in plaats van één uitvoeringsplan voor alle deltawateren tezamen, zoals nu het geval is. Voor sommige gebieden en instellingen is het huidige plan als (te) omvangrijk en (te) weinig specifiek bevonden, waardoor afspraken niet concreet genoeg zijn gemaakt.

⁹ Kaderrichtlijn Water: <https://www.rijkswaterstaat.nl/water/wetten-regels-en-vergunningen/natuur-en-milieuwetten/kaderrichtlijn-water>

Er wordt sterk aangeraden om een coördinator aan te stellen die overkoepelend toezicht heeft op afspraken en kan signaleren en (bij)sturen wanneer nodig. Deze coördinerende rol is nodig op meerdere niveaus. Zo is er integraal toezicht nodig over de uitvoering van Natura 2000-beheer over de gehele Zuidwestelijke Delta en meer gebieds-specifiek toezicht per Natura 2000-gebied. De gebieds-specifieke coördinatie zou belegd kunnen worden bij de districten binnen RWS, aangezien zij een uitvoerende taak in de regio hebben en daardoor het gebied goed kennen en in nauw contact staan met de belanghebbenden in de regio. Deze coördinator zou regelmatig contact moeten hebben met de Bevoegde Gezagen en uitvoerende partijen over de stand van zaken. Tevens dient er bij de uitvoerende instanties een verantwoordelijk persoon te worden aangewezen, zodat er efficiënte en effectieve afstemming over het beheer kan plaatsvinden. Een overkoepelende coördinator voor Natura 2000-beheer kan toezicht houden op alle afspraken, voortgang en resultaten van beheer. Afstemming tussen de coördinatoren kan plaatsvinden via onderling contact en via de overlegstructuren van de Regiegroep Zuidwest Delta. De precieze uitwerking en verdeling van de coördinatie van het Natura 2000-beheer dient te worden bepaald met de leden van de Regiegroep Zuidwest Delta.

Tenslotte is het zaak om tijdig te starten met het opstellen van de beheer- en uitvoeringsplannen aangezien afstemming tijd kost. Zo is het opstellen van de vigerende beheer- en uitvoeringsplannen te laat gestart, waardoor voor sommige gebieden bepaalde onderwerpen, zoals besluiten over TBB-gebieden en de handhaving daarvan, onvoldoende aandacht hebben gekregen.

Maatschappelijk overleg en informatiebijeenkomsten

Ondanks afgesproken in de uitvoeringsplannen is er geen structureel maatschappelijk overleg geweest met de belanghebbenden van de deltaxwateren, inclusief bewoners en gebruikers. Wel is er sporadisch overleg geweest met belanghebbenden bij knel- of aandachtspunten (bijvoorbeeld met betrekking tot herhaaldelijke betredingen van TBB-gebieden, medegebruik van onderhoudspaden, afzetten van vogelgebieden, folderacties met handhavers). Ook is er een minisymposium georganiseerd met belanghebbenden, waaronder gemeenten. Er wordt aanbevolen om voor de volgende beheerperiode regelmatig maatschappelijk overleg te houden met gebruikers en belanghebbenden per Natura 2000-gebied. Hierbij moet er ruimte zijn voor informatie-uitwisseling en gesprekken (dus niet alleen 'zenden') zodat er verbinding tussen de verschillende partijen kan worden gecreëerd. Een open interactie draagt bij aan samenwerking, wederzijds begrip en daarmee betrokkenheid bij natuurbescherming en gerelateerde werkzaamheden, zoals een bredere ondersteuning bij toezicht en handhaving in de natuurgebieden. Een goed voorbeeld zijn de door RWS georganiseerde informatiebijeenkomsten in 2022 om belanghebbenden mee te nemen in de organisatie en planning van de verlenging en vernieuwing van de beheerplannen.

Voortgangsrapportages en tussentijdse ecologische evaluatie

Ondanks dat het maken van voortgangsrapportages is opgenomen in de uitvoeringsplannen zijn er geen rapportages opgesteld om de voortgang en sturing van uitvoering van het Natura 2000-beheer te beschrijven. Dit is door prioriteitstellingen vanuit de Regiegroep en door capaciteitsgebrek niet uitgevoerd. Ook heeft er geen tussentijdse ecologische evaluatie plaatsgevonden. Een periode van 3 jaar is te kort gebleken voor een evaluatie vanwege onvoldoende resultaten en goede conclusies, mede doordat veel maatregelen na 3 jaar nog niet waren uitgevoerd. Daarnaast is er een capaciteitsgebrek om een eventuele evaluatie uit te (laten) voeren. Wel is de onderhavige data-inventarisatie en procesevaluatie, gevolgd door een ecologische evaluatie, een door RWS geïnitieerde activiteit ter voorbereiding op de volgende beheer- en uitvoeringsperiode. Voor de volgende generatie beheerplannen wordt er aanbevolen om tussentijds de uitvoering van beheer te evalueren om te kunnen bijsturen. Dit zou middels 1- of 2-jaarlijkse beknopte voortgangsrapportages kunnen worden gedaan. Ook wordt er aangeraden om een tussentijdse ecologische evaluatie uit te voeren omstreeks halverwege de beheerplanperiode (na 3 jaar). Op deze manier kunnen de

uitkomsten hiervan gebruikt worden voor de nieuwe generatie beheerplannen. Dit alles vraagt wel om voldoende capaciteit, zie het volgende onderwerp.

Capaciteit voor uitvoering

Sinds de start van de vigerende beheerperiode is er sprake van een capaciteitsprobleem bij alle in dit onderzoek ondervraagde instellingen. Mede hierdoor is het lastig gebleken om alle afspraken in de uitvoeringsplannen goed te kunnen uitvoeren. De capaciteitsproblemen voeren door in alle aspecten van beheer waarbij vooral toezicht en handhaving veelal tekortschiet in alle natuurgebieden. Daarom zou de capaciteit voor uitvoering substantieel uitgebreid dienen te worden. Aanvullende capaciteit bij uitvoerende organisaties, zoals omgevingsdiensten en terreinbeherende organisaties, zorgt voor beter toezicht en handhaving op gestelde regelgeving. Aanvullende capaciteit bij Bevoegde Gezagen zorgt voor een beter toezicht op afspraken in het beheerplan en een adequate uitvoering van regie en sturing bij knelpunten.

Meer focus op natuurdoelstellingen

Een algemene constatering is dat de natuur(doelstellingen) onvoldoende centraal staan bij het beheer van alle Natura 2000-gebieden. Vanuit maatschappelijke, economische en politieke belangen wordt erop gestuurd dat alle socio-economische aspecten worden meegenomen in het Natura 2000-beheer. Met andere woorden, de natuurwaarden in de Natura 2000-gebieden (inclusief maatregelen) lijken van ondergeschikt belang te zijn ten opzichte van maatschappelijke en economische activiteiten. Hierdoor wordt er veelal niet voldaan aan de Europese Natura 2000-regelgeving. Zo zijn er bijvoorbeeld bij de recreatieve activiteiten en beroepsvisserij terugkerende knelpunten in alle Natura 2000-gebieden die beter gereguleerd en gehandhaafd dienen te worden. Een concreet voorbeeld van een knelpunt bij recreatie is de Oesterdam in de Oosterschelde, welke een TBB-gebied is, maar tevens is aangewezen als kitesurflocatie, zwemwater en spitgebied voor zee-aas.

Om dit te verbeteren verdient het aanbeveling om de focus in het huidige beleid om te draaien en de natuur(doelstellingen) in de Natura 2000-gebieden leidend te maken in plaats van de socio-economische aspecten. Hiervoor is een gerichte visie nodig in de beheerplannen welke aansluit bij de gestelde doelen (instandhoudingsdoelen) en regie daarop. De regelgeving en gestelde maatregelen in de natuurgebieden dienen in lijn te liggen met deze visie en doelen. Hiervoor is een discussie vereist tussen beleidsmakers op nationaal, regionaal en gebieds-specifiek niveau welke de lijnen uitzet voor een ambitieus maar ook realistisch Natura 2000-beheer. Na overeenstemming over het gekozen beleid dient dit concreet gemaakt te worden in de uitwerking van de beheerplannen. Zo bestaan er beproefde methodieken met een ecosysteembenadering voor natuurbeheer (zoals de Conservation Standards¹⁰) welke onderzocht kunnen worden voor toepassing op het Natura 2000-beheer.

3.2.2 Uitvoering van instandhoudingsmaatregelen

In de samenvatting van resultaten van de data-inventarisatie is een overzicht gegeven van het aantal instandhoudingsmaatregelen per Natura 2000-gebied, hoeveel hiervan zijn uitgevoerd, nog in uitvoering zijn, of niet zijn uitgevoerd (zie paragraaf 3.1.4). Op deze laatste categorie, de niet-uitgevoerde instandhoudingsmaatregelen, wordt hieronder een toelichting gegeven. Vervolgens wordt er op basis van deze procesevaluatie een aantal gebieds-overstijgende inzichten beschreven en aanbevelingen gedaan.

In alle (9) Natura 2000-gebieden in de Zuidwestelijke Delta zijn in totaal 232 (instandhoudings)maatregelen opgenomen. Hiervan zijn er 51 niet of niet volledig uitgevoerd. Deze aantallen betreffen maatregelen die zijn opgenomen in de huidige beheerplannen, maatregelen die vóór de huidige beheerplanperiode zijn opgenomen en nieuwe maatregelen (opgenomen tijdens de vigerende beheerplanperiode). De redenen voor het niet uitvoeren van deze maatregelen zijn gevarieerd. In de afzonderlijke deelrapportages per Natura

¹⁰ <https://conservationstandards.org/about/>

2000-gebied wordt hier verder op ingegaan. De belangrijkste redenen voor het niet uitvoeren van maatregelen zijn op hoofdlijnen:

- De maatregel is (nog) niet praktisch uitvoerbaar.
- De maatregel is bij nader inzien niet nuttig geacht of het nut is onduidelijk (door de niet-uitgevoerde tussentijdse ecologische evaluatie).
- Onduidelijkheid over de verantwoordelijkheid (eigenaarschap) van de maatregel. Dit geldt in het bijzonder voor de onderzoeks- en monitoringsmaatregelen voor het vullen van kennisleemtes.
- Dusdanig onduidelijk geformuleerde maatregel waardoor uitvoering vrijwel onmogelijk is.
- Uitvoering van de maatregel staat gepland voor start in 2022 of 2023 (soms betreffen dit nieuwe maatregelen).
- De maatregel betreft een doorlopende activiteit.
- De maatregel was al uitgevoerd vóór de opstelling van het vigerende beheerplan.
- Onvoldoende tijd, capaciteit of financiële middelen bij de uitvoerende partij.

Tijdens de analyses van ontvangen informatie en interviews met de uitvoerende instanties is niet duidelijk naar voren gekomen welke redenen het meest bepalend zijn geweest voor het niet uitvoeren van maatregelen. Wel zijn er een aantal terugkerende thema's naar voren gekomen waarvoor hieronder aanbevelingen worden gedaan voor verbetering. Deze hebben betrekking op zowel uitgevoerde als niet uitgevoerde maatregelen.

Aanbevelingen voor een doelmatige uitvoering van instandhoudingsmaatregelen:

- Vooraf maken van een heldere inschatting van de uitvoerbaarheid en technische haalbaarheid (inclusief prioritering) van alle maatregelen, de benodigde middelen en mensen die werkelijk ingezet gaan worden bij de uitvoering van de maatregelen. Dan alleen die maatregelen opnemen in het nieuwe beheerplan waarvoor op voorhand geconcludeerd wordt dat hiervoor voldoende capaciteit en coördinatie aanwezig is.
- Bepalen en concreet vastleggen van de afspraken omtrent de uitvoering van de afgesproken maatregelen in het beheer- en/of uitvoeringsplan. Hierbij dienen de verantwoordelijkheden, rollen en taken voor de uitvoering van instandhoudingsmaatregelen concreet beschreven te worden. Dit maakt het mogelijk om de regie en coördinatie te voeren over voortgang en resultaten van maatregelen. De afspraken kunnen vervolgens worden opgenomen in de uitvoeringsprogramma's van alle betrokken organisaties.
- Indien maatregelen niet worden uitgevoerd moet dit worden vastgelegd en hierbij dienen de redenen te worden onderbouwd.
- Aanstellen van verantwoordelijke personen voor de coördinatie van de uitvoering van instandhoudingsmaatregelen (één persoon bij RWS en één bij de uitvoerende partij). Zie ook paragraaf 3.2.1 Organisatie en coördinatie van de uitvoering.
- Structurele en regelmatige afstemming tussen Bevoegde Gezagen en uitvoerende partijen over de uitvoering van de instandhoudingsmaatregelen. Het is cruciaal dat alle (bij de uitvoering betrokken) partijen actief participeren en bijdragen aan de uitvoering van maatregelen. Hiervoor is een transparante en open communicatie tussen partijen noodzakelijk. De precieze uitwerking van deze afstemming dient te worden bepaald met de leden van de Regiegroep Zuidwest Delta.

3.2.3 Uitvoering van de monitoring

Voor de uitvoering van de monitoring in Natura 2000-gebieden zijn specifieke afspraken gemaakt. Naast de afspraken in het uitvoeringsplan voor de Zuidwestelijke Delta zijn afspraken vastgelegd in de

monitoringsplannen per Natura 2000-gebied. In het monitoringsplan zijn de belangrijkste acties en afspraken in het kader van monitoring vastgelegd. Dit betreft monitoring van menselijke activiteiten (inclusief mitigerende maatregelen), monitoring van instandhoudingsmaatregelen en monitoring van de ecologie in de Natura 2000-gebieden. In het monitoringsplan is opgenomen dat de uitvoering van de voorgenomen mitigerende maatregelen wordt gemonitord door de partij die de maatregel neemt. Elke beheerder is verantwoordelijk voor monitoring van het eigen beheergebied. Aan het einde van de beheerplanperiode dient door de terreinbeheerders verslag worden gedaan bij de provincies (Zuid-Holland of Zeeland). De monitoring van de uitvoering en effecten van de mitigerende maatregelen verloopt vergelijkbaar met de monitoring van de instandhoudingsmaatregelen.

3.2.3.1 Monitoring van menselijke activiteiten

Zoals blijkt uit de resultaten van de data-inventarisatie (zie paragraaf 3.1) zijn er voor een aantal menselijke activiteiten en maatregelen gegevens beschikbaar om een volledige of gedeeltelijke ecologische evaluatie mogelijk te maken. Deze activiteiten worden meestal door de uitvoerende organisatie bijgehouden en betreffen veelal civiele activiteiten. Daarnaast is er anekdotische informatie beschikbaar over recreatieve activiteiten bij de havenorganisaties, verenigingen (voor o.a. watersporten), omgevings- en uitvoeringsdiensten en provincies. Voor de recreatieve activiteiten kan geconcludeerd worden dat hiervan geen structurele monitoring plaatsvindt in de Natura 2000-gebieden. De uitvoering hiervan is niet expliciet opgenomen in de monitoringsplannen. Ook de uitvoering van de mitigerende maatregelen en naleving van de regels wordt niet structureel gemonitord (zie ook paragraaf 3.2.4 toezicht/handhaving).

Verder heeft er niet in alle (9) Natura 2000-gebieden structurele monitoring plaatsgevonden op de effecten van gebruik in relatie tot de instandhouding. Dit is wel geprobeerd, maar niet altijd gelukt vanwege gebrek aan capaciteit (bemensing en financieel) en onvoldoende duidelijkheid in het monitoringsplan over de precieze uitvoering. Tevens ontbreekt er in veel gevallen een beschrijving van hoe er geëvalueerd kan worden. Hierdoor is een ecologische evaluatie vaak ten dele en in sommige gevallen niet mogelijk. Er zijn van een aantal activiteiten wel gegevens beschikbaar (zie 3.1 Data-inventarisatie) en er vinden daarnaast tellingen van soorten plaats (zie 3.1.5 Ecologische monitoring).

De Voordelta en Vlake van de Raan zijn een uitzondering. In deze Natura 2000-gebieden worden bepaalde activiteiten wel structureel gemonitord. Zo vindt er vanuit het Monitorings- en Evaluatieprogramma (MEP) voor de Vlake van de Raan monitoring en registratie plaats van het vaargeulbeheer, reguliere onderwatersuppleties (inclusief zandwinning) en staandwantsvisserij. De registratie van de staandwantsvisserij in deze gebieden wordt gedaan door vissers zelf, echter blijkt toezicht en handhaving hierop door de NVWA lastig te zijn vanwege de beperkte aanwezigheid in de gebieden. Om hier meer grip op te krijgen wordt er aanbevolen om samen met de NVWA naar oplossingen te zoeken. Tevens zijn er vanuit het VIBEG-akkoord¹¹ onderzoeksgebieden aangewezen in de Vlake van de Raan om de effecten van bodemberoerende visserij te beoordelen. De monitoring van deze gebieden is opgenomen in de reguliere meetnetten MWTL en WOT-schelpdiersurvey waarvoor elke drie jaar wordt gemonitord. De evaluatie van deze monitoring wordt uitgevoerd door het Ministerie van LNV. Van de recreatieve activiteiten in de Voordelta is alleen kitesurfen goed gemonitord in de afgelopen beheerplanperiode in het kader van het onderzoek van de kitesurflocatie op het Slufterstrand bij de tweede Maasvlakte. Overige recreatieve activiteiten worden niet structureel gemonitord. Wat verbeterd kan worden bij de Vlake van de Raan is dat monitoringsresultaten gedeeld en besproken worden via tussentijdse rapportages en agendering op het overleg van de Regiegroep Zuidwest Delta (zie ook 3.2.1 organisatie/coördinatie).

Ook in de Voordelta heeft er tot 2019 structurele monitoring plaatsgevonden in het kader van maatregelen die voortvloeien uit de Natuurcompensatie Voordelta (NCV). Hierbij zijn frequente land- en

¹¹ Het VIBEG-akkoord (Visserij In Beschermde Gebieden) is een convenant tussen overheid, de visserijsector en natuurbeschermingsorganisaties over visserijmaatregelen in de Vlake van de Raan en de Noordzeekustzone.

vliegtuigwaarnemingen gebruikt om het gebiedsgebruik rond de ingestelde rustgebieden in kaart te brengen. Evenals in de Vlakte van de Raan wordt de bodemberoerende visserij (waaronder de standwantvisserij) in de Voordelta in de gaten gehouden door gebruik te maken van VMS- en AIS-data in combinatie met geanonimiseerde logboekgegevens. Hieruit kunnen onder andere gegevens ingezien worden over de visserijlocaties, intensiteit en het gebruikte visserijtuig. Ook is er in 2018 onderzoek uitgevoerd met AIS-data om de scheepvaartintensiteit in het gebied te analyseren in combinatie met gerichte waarnemingen om een mogelijke verstoring van de zwarte zee-eend en sterns te onderzoeken. (Syntheserapport PMR NCV door Tulp et al., 2018). Verder wordt er vanuit het RWS-programma Kustlijnzorg een evaluatie uitgevoerd om voor de gehele kust (in plaats van per beheerplan) na te gaan hoe de natuurwaarden ervoor staan en of ze beïnvloed zijn door zandsuppleties en of de gestelde voorwaarden voor zandsuppleties effectief zijn. Voor de Voordelta heeft reeds een eerste ecologische evaluatie plaatsgevonden. Er wordt aangeraden om deze gegevens te gebruiken bij de huidige ecologische evaluatie.

Door concrete afspraken over monitoring in de Vlakte van de Raan en Voordelta heeft er daadwerkelijk structurele monitoring plaatsgevonden. Dit in tegenstelling tot de overige Natura 2000-gebieden in de Zuidwestelijke Delta. Hieruit kan lering getrokken worden door in de volgende beheerplanperiode betere afspraken te maken over de monitoring van menselijke activiteiten. Aanbevolen wordt om meer tijd en geld vrij te maken voor structurele monitoring van menselijke activiteiten en het naleven van mitigerende maatregelen. Dit geldt in het bijzonder ook voor de monitoring van recreatie, hierbij zijn er namelijk veel overtredingen (zie ook paragraaf 3.1.1.2). Denk hierbij aan schelpdieren rapen, recreatievaart en oeverrecreatie (zoals wandelen en fietsen). Ook vliegeren, buitendijks crossen (met motoren en quads) en drones zijn in opkomst, zeker doordat er te weinig controle plaatsvindt. Er dient gemonitord en vastgelegd te worden of de intensiteit van activiteiten toe- of soms juist afneemt. Door toenemende verstorende activiteiten zijn er mogelijk negatieve effecten op instandhoudingsdoelen. Echter vanwege een gebrek aan monitoring, ook in relatie tot instandhouding, is het lastig aan te tonen of (en welke) menselijke activiteiten hiervan de oorzaak zijn.

In het monitoringsplan dient concreet uitgewerkt te worden *wat* er moet worden gemonitord, *op welke manier*, *door wie* en afgesproken hoe de gegevens worden ontsloten. Het plan dient te worden opgesteld samen met de partijen die de monitoring gaan uitvoeren, zodat er helderheid en betrokkenheid is bij alle partijen. Dit geeft ook inzicht in de uitvoerbaarheid en technische haalbaarheid (inclusief prioritering) en de benodigde middelen en tijd voor uitvoering van de maatregelen. Vervolgens zullen de afspraken omtrent de uitvoering van alle afgesproken maatregelen vastgelegd moeten worden in de uitvoeringsprogramma's. Zie ook de aanbevelingen in 3.2.1 Organisatie en coördinatie van de uitvoering en 3.2.2 Uitvoering van instandhoudingsmaatregelen. Een jaarlijkse rapportage van monitoringsresultaten geeft grip op de monitoring en maakt het mogelijk om een vinger aan de pols te houden en een tussentijdse evaluatie uit te voeren.

Er wordt aanbevolen om bij het opstellen van de nieuwe beheerplannen en tevens tussentijds gedurende de volgende beheerplanperiode een maatschappelijk overleg te voeren met alle betrokken partijen. Hierbij is het van belang dat ook recreatie vertegenwoordigd is door bijvoorbeeld verenigingen en watersportverbonden uit te nodigen. Zo is er door kitesurfverenigingen aangegeven dat de kitesurflocaties momenteel te klein zijn. Kitesurfers lijken uit te wijken naar buiten of andere gebieden, dit blijkt ook uit het aantal overtredingen dat wordt geconstateerd (zie ook paragraaf 3.1.1.2). Ook blijkt het lastig te zijn bij veel recreatieve activiteiten om de intensiteit te kwantificeren. Een dergelijk overleg kan wellicht ondersteunen bij het vinden van meer duidelijkheid en potentiële oplossingen bij knelpunten (zie ook de aanbeveling in paragraaf 3.2.1).

Vergunningverlening Wet Natuurbescherming (Wnb)

Het merendeel van de Wnb-vergunningverlening in alle (9) Natura 2000-gebieden wordt uitgevoerd door het Ministerie van LNV. Overige vergunningen worden verleend door de provincies (Zeeland, Zuid-Holland en Noord-Brabant). Van de verleende vergunningen is een overzicht ontvangen van alle partijen. Binnen LNV worden vergunningen individueel opgepakt op het moment dat een vergunningsaanvraag binnenkomt. De beheerplannen worden altijd aan het begin van een vergunningsprocedure geraadpleegd, met name om na te gaan welke activiteiten vergunningsvrij zijn. Zodoende wordt er per aanvraag beoordeeld of er een vergunning verleend kan worden. Hierbij worden ook de cumulatieve effecten beoordeeld, echter wanneer er andere nog niet-vergunde activiteiten in dezelfde periode worden aangevraagd, worden deze niet altijd goed meegenomen in de cumulatietoets. Ook bij de andere vergunningverlenende instanties worden de cumulatieve niet structureel beoordeeld. De consequentie hiervan kan zijn dat er vergunningen worden verleend voor activiteiten die het behalen van de instandhoudingsdoelen onder druk zetten door mogelijke cumulatieve effecten. Daarom wordt er geadviseerd om de vergunningaanvragen bij alle vergunningverlenende instanties als dossier te behandelen en een coördinator (verantwoordelijk persoon) aan te stellen om overzicht te behouden van alle vergunningen en hierbij sturing te geven op de vergunningverlening.

Er zijn enkele aanvragen bekend, waarbij de activiteit een gebied met toegangsbeperkingsbesluit (TBB-gebieden)¹² doorkruist. In deze gevallen wordt de toetsing en eventuele vergunningverlening met extra aandacht gedaan.

Een ander aandachtspunt is dat de Handreiking Beheer en Onderhoud¹³ en de beheerplannen niet goed op elkaar zijn afgestemd. In het beheerplan staan bijvoorbeeld activiteiten die vrijgesteld zijn onder voorwaarden, maar vallen ook onder de Handreiking Beheer en Onderhoud. Door deze twee documenten op elkaar af te stemmen kan er verwarring en extra werk worden voorkomen. Deze afstemming kan op twee manieren plaatsvinden, waarbij een belangrijk uitgangspunt is dat de beheerplannen leidend zijn:

1. In de beheerplannen opnemen dat er een Handreiking Beheer en Onderhoud bestaat en gebruikt kan worden mits het behalen van de instandhoudingsdoelen en de afspraken niet in gevaar komen.
2. De Handreiking Beheer en Onderhoud aanpassen, zodat het voldoet aan de instandhoudingsdoelstellingen en afspraken in de beheerplannen.

Er is geen structurele monitoring en handhaving van voorwaarden van de meeste vergunningen. Dit komt mede door capaciteitstekort. LNV controleert activiteiten indien er wordt vermoed dat een vergunninghouder zich niet aan de voorschriften uit de vergunning houdt en wordt er wanneer nodig tot handhaving overgegaan. LNV is niet proactief in controleren op voorschriften, en moet hierover door de omgeving worden geïnformeerd. De uitvoering van handhaving van Wnb-vergunningen wordt met name door de omgevingsdiensten van de provincies gedaan. In principe houdt de NVWA-toezicht op alle LNV-vergunningen. Bij overtredingen wordt er gehandhaafd, echter is bekend van de NVWA dat er capaciteitstekorten zijn, waardoor er geprioriteerd moet worden. Van deze vergunningen is geen overzicht beschikbaar. Het verdient aanbeveling om structureel vast te leggen voor welke vergunning een handhavingverzoek is aangevraagd en dit overzicht door de bovengenoemde coördinator te laten beheren.

Voor een aantal grotere vergunde activiteiten is het opstellen van een monitoringsplan als voorwaarde gesteld. Er is echter geen goed overzicht voor welke vergunningen dit geldt. Daarnaast geldt dat de monitoringsplannen verspreid zijn gepubliceerd over verschillende platformen. Hierdoor zijn deze lastig te traceren. De reden hiervoor is dat monitoringsplannen bij een Wnb-vergunning verplicht openbaar moeten worden gesteld (behalve bij vergunningen voor het ministerie van Defensie), maar dat de

¹² Gebieden met (gehele of gedeeltelijk) beperkte toegang
(https://rwsnatura2000.nl/gebieden/voordelta/vd_toegangsbeperkingsbesluit/default.aspx)

¹³ <https://unievenwaterschappen.nl/wp-content/uploads/2021/03/Bijlage-2-Ontwikkelingen-stikstofproblematiek.pdf>

verantwoordelijkheid voor het publiceren en de keuze voor het platform bij de aanvrager van de vergunning ligt. Daarnaast is de aanvrager van de vergunning verantwoordelijk voor de uitvoering van de monitoring. Om een overzicht van de monitoringsverplichtingen te verkrijgen dient de gehele vergunningenlijst op het Publicatieplatform Uitvoerings Content (PUC)¹⁴ doorgenomen te worden.

Er vindt er geen structurele afstemming plaats tussen de verschillende Bevoegde Gezagen over de Wnb-vergunningen. Er worden standaardvoorschriften toegepast voor het controleren van de handhaafbaarheid en uitvoerbaarheid van vergunningen, die worden afgestemd tussen de provincies en omgevingsdiensten. De provincies, omgevingsdiensten en waterschappen werken op veel projecten samen in het gebied en weten elkaar goed te vinden. Er zijn situaties geweest in het vergunningverleningstraject van grotere projecten waarbij sommige partijen niet tijdig betrokken werden waardoor een vergunningstraject vertraging opliep. In de toekomst dienen alle betrokken partijen vroegtijdig te worden betrokken zodat de vergunningverlening efficiënt verloopt.

Samengevat blijkt er geen goede coördinatie en sturing te zijn op de vergunningsaanvragen en de monitoring of er aan de voorwaarden bij vergunning wordt voldaan. Om dit te verbeteren wordt er aanbevolen om voor de volgende beheerperiode een coördinator aan te stellen binnen ieder betreffend Bevoegd Gezag voor de vergunningverlening en monitoring daarvan. Vervolgens dienen deze coördinatoren structureel met elkaar af te stemmen bij nieuwe vergunningsaanvragen en hebben ze samen het overzicht van alle reeds vergunde activiteiten evenals nieuwe vergunningsaanvragen in de Natura 2000-gebieden. Een nadere uitwerking en taakverdeling dient tussen de betrokken partijen te worden afgestemd en afgesproken. Het beleggen van deze rollen bij de Bevoegde Gezagen zou moeten zorgen voor een betere borging van de instandhoudingsdoelen en tevens een betere sturing op de uitvoering van de monitoringsverplichtingen.

Het is wenselijk om een beter en transparanter registratiesysteem te ontwikkelen waaruit snel duidelijk wordt hoeveel vergunningen voor een bepaalde activiteit zijn afgegeven, wat de omvang is van de activiteit en waar het plaatsvindt. Op deze manier kan snel inzichtelijk worden gemaakt welke vergunningen reeds zijn afgegeven voor een bepaalde activiteit en in een bepaald gebied. Hiermee kunnen mogelijke effecten van nieuwe inkomende vergunningsaanvragen inclusief cumulatie met bestaande activiteiten beter worden beoordeeld bij de vergunningverlening. Tevens draagt een dergelijk overzicht bij aan de algehele ecologische evaluatie van de beheerplannen. Mogelijk dient een dergelijk systeem ontwikkeld te worden of dienen huidige systemen aangepast te worden.

3.2.3.2 Monitoring van instandhoudingsmaatregelen

Momenteel ligt de verantwoordelijkheid voor de monitoring van de uitvoering van instandhoudingsmaatregelen bij de partij die de maatregel uitvoert. Aan het einde van de beheerplanperiode zou hiervan verslag worden gedaan bij de provincies. Het is veelal onduidelijk of deze monitoring plaatsvindt. De monitoring die plaatsvindt lijkt sporadisch te zijn en deze blijkt ook niet altijd door een onafhankelijke partij uitgevoerd te zijn (waarmee de objectiviteit niet gegarandeerd is). De criteria voor monitoring (*hoe, wanneer en wie*) blijken niet specifiek bepaald en afgesproken te zijn. Verder is het niet duidelijk of de uitvoerende instanties verslag doen bij de provincies. Daarnaast blijkt het in de praktijk lastig te zijn om de effecten van maatregelen op soorten te monitoren (bijvoorbeeld de effecten op vissen bij vismigratiebevorderende maatregelen) en wordt er op een globale manier gemonitord.

De koppeling tussen maatregelen en doelen is beter geformuleerd voor de Voordelta, echter was het in sommige gevallen onduidelijk wie verantwoordelijk was voor de maatregel. Er is voor dit gebied ten dele

¹⁴ <https://puc.overheid.nl/natuurvergunningen/>

monitorings- en handhavingsdata beschikbaar. Hierdoor is het ook voor dit gebied lastig om de effecten op doelstellingen daadwerkelijk te beoordelen.

In sommige gevallen (lees: gebieden of type maatregelen) is de uitvoering van instandhoudingsmaatregelen goed gedocumenteerd. Zo zijn er bijvoorbeeld maaikaarten en veldrapportages aanwezig. Ook zijn er project- en uitvoeringsplannen en werktekeningen. Echter, ondanks het grote aantal uitgevoerde maatregelen is het opvallend dat er slechts beperkt informatie beschikbaar is voor een evaluatie van de effectiviteit van de maatregelen. Het inventariseren en lokaliseren van alle informatie is zeer moeizaam verlopen, doordat (ook op dit onderwerp) informatie versnipperd en dus maar deels aanwezig is. De resultaten van uitgevoerde maatregelen zijn tussentijds veelal niet bijgehouden. Tevens is het niet altijd duidelijk aan welke (habitat) soorten de instandhoudingsmaatregelen bijdragen en wordt het effect van maatregelen op instandhoudingsdoelen slechts sporadisch onderzocht. Dit alles maakt een ecologische evaluatie lastig of in vele gevallen simpelweg niet mogelijk.

Voor de volgende beheerperiode worden de volgende aanbevelingen gedaan:

- Vastleggen van een relatie tussen de instandhoudingsmaatregelen en de (habitat)soorten waaraan deze bijdragen. Dit ondersteunt een evaluatie van effecten. Deze beschrijving zou de basis moeten zijn voor de monitoring van de instandhoudingsmaatregelen.
- De benodigde monitoring van instandhoudingsmaatregelen dient concreet te worden beschreven in het monitoringsplan (*waarom, hoe, hoe vaak, wie en wanneer*).
- Aanstellen van verantwoordelijke personen voor het proactief monitoren van instandhoudingsmaatregelen inclusief resultaten. Per uitvoerende instantie zou iemand dit moeten coördineren en er zou een algehele coördinator moeten zijn (vanuit RWS) voor het toezicht op de monitoring van alle instandhoudingsmaatregelen per gebied. Dit kan dezelfde coördinator zijn zoals aanbevolen in paragraaf 3.2.1 Organisatie en coördinatie van de uitvoering).

Een gedegen monitoring zorgt ervoor dat er adaptief beheer plaatsvindt waarbij maatregelen tussendoor aangepast en gestuurd worden op basis van hun effecten op de instandhoudingsdoelen.

3.2.3.3 Ecologische monitoring

Vanuit de beheerplannen zijn er voor diverse soorten doelstellingen bepaald, voor de meeste van deze soorten is ervan uitgegaan dat de bestaande (landelijke) monitoringsprogramma's voldoende informatie opleveren om deze doelen te toetsen. Of dit een juiste aanname is geweest is in deze studie niet onderzocht, omdat er alleen naar de soorten is gekeken die buiten deze landelijke monitoringsprogramma's vallen.

Zoals in Tabel 2-4 kan worden gezien is er voor de meeste soorten beperkt informatie beschikbaar waardoor slechts een gedeeltelijke evaluatie mogelijk is. Dit komt voornamelijk omdat bij het opstellen van de monitoringsplannen er over het algemeen vanuit gegaan is dat toentertijd bestaande monitoringsplannen afdoende zouden zijn zonder door te kijken naar de duur en duurzaamheid van deze projecten en/of de geschiktheid van de gebruikte methodes om een gekwantificeerd beeld te schetsen van bijvoorbeeld de omvang van de populaties van deze soorten. Een goed voorbeeld hiervan is de monitoring van de roofvogels voor de diverse gebieden. Er zijn doelstellingen voor aantallen bruine kiekendieven. Hiervoor is uitgegaan dat deze informatie beschikbaar zou zijn vanuit bijvoorbeeld de roofvogelwerkgroep Zeeland. Deze werkgroep heeft zelf aan het begin van de beheerplanperiode al aangegeven niet over voldoende vrijwilligers te beschikken om deze monitoring consequent en van een constante kwaliteit te doen. Er was echter geen plan B beschikbaar om de monitoring toch te laten plaats vinden, en dit is dus ook niet voldoende gebeurd.

Een ander voorbeeld zijn de diverse vissoorten met beheerdoelstellingen. Er is van tevoren onvoldoende nagedacht of de vangstmethoden die in de verschillende waterlichamen plaatsvinden wel geschikt zijn voor

deze soorten. De fint, rivierprik en zeeprik zijn soorten die in een groot deel van de waterlichamen een doelstelling hebben. Deze soorten worden echter niet tot nauwelijks gevangen met de vangstmethode die nu voor onderzoek worden gebruikt (boomkor). En als er wel de juiste vangstmethode wordt gebruikt dan is dit vaak op projectbasis, deze projecten hebben over het algemeen een beperkte duur waardoor deze monitoring niet toekomstbestendig is en er slechts wat gezegd kan worden over een deel van de beheerperiode.

Enkele uitzonderingen daargelaten is er overal onvoldoende aandacht geweest voor het concreet maken van de monitoringsverplichting en het vastleggen van een methode waardoor langjarige reeksen ontstaan die ook voor meerdere beheerperiodes bruikbaar zijn en een goed beeld kunnen geven van de ontwikkeling van de doelsoorten in de gebieden en de kwaliteit en omvang van hun leefgebied.

Doelstelling aantallen

In een aantal gevallen zijn er voor soorten aantals-doelstellingen opgesteld maar is de huidige monitoringsmethodiek niet geschikt om aantallen mee te toetsen. Het duidelijkste voorbeeld hiervan is de noordse woelmuis. In het verleden werden aantallen getoetst aan de hand van monitoring met inloopvallen. In 2018 is overgegaan naar monitoring aan de hand van eDNA. Met deze nieuwe monitoringstechniek kan veel efficiënter onderzoek worden gedaan naar het voorkomen van de noordse woelmuis. Echter toont deze methode enkel de aanwezigheid van de soort aan, en geeft het geen informatie over aantallen. Hierdoor kan de aantalsdoelstelling niet getoetst worden. Het is raadzaam om de consequenties van een verandering van meetmethode goed in beeld te hebben, met name als de consequentie is dat de doelstellingen uit het beheerplan niet getoetst kunnen worden.

Doelstelling omvang en kwaliteit leefgebied

Voor de omvang en de kwaliteit van het leefgebied zijn voor alle soorten geen kaders beschikbaar, en moet er getoetst worden op basis van een expert judgement. In het beheerplan zijn geen verdere specificaties opgenomen en zijn geen kaders gesteld. De kwaliteit van het leefgebied dient aan het begin en eind van de beheerperiode gekwantificeerd te worden, hierbij is het verstandig om in overleg met experts per soort een kader op te stellen aan het begin van de beheerplanperiode om de kwaliteit vast te leggen zodat deze gedurende en aan het eind van de beheerperiode op dezelfde manier kan worden gekwantificeerd. De omvang van het leefgebied kan in veel gevallen getoetst worden aan de hand van beschikbare kaarten. Wel is het ook hierbij verstandig om deze aan het begin van de beheerplan periode per soort te kwantificeren met een beschrijving erbij hoe tot deze kwantificatie is gekomen zodat dit tijdens de evaluatie op eenzelfde manier kan worden gedaan.

3.2.4 Uitvoering van toezicht en handhaving op naleving van voorwaarden

Zoals in paragraaf 3.2.1 (Organisatie en coördinatie van de uitvoering) vermeld heeft de Regiegroep Zuidwestelijke Delta regelmatig (minimaal 2x per jaar) overleg gevoerd over het Natura 2000-beheer. In dit overleg is tevens het toezicht en de handhaving op de naleving van voorwaarden op activiteiten en maatregelen besproken. Verder heeft de Regiegroep een Handhaving Uitvoering Programma (HUP) opgesteld, waarin de gezamenlijke strategie wordt geformuleerd, prioriteiten worden gesteld en de benodigde capaciteit wordt vastgelegd. Het is uit de interviews niet duidelijk geworden indien de afspraken over de benodigde inzet voor handhaving per instantie (aantal bestede uren aan handhaving zoals vastgelegd in het HUP) worden nageleefd. Een enkele instantie geeft aan dat deze inzet gevoelsmatig wordt gehaald, echter is de inzet niet geregistreerd en andere instanties geven aan onvoldoende capaciteit te hebben voor handhaving.

Er zijn voor de meeste jaren en voor de meeste Natura 2000-gebieden in de huidige beheerplanperiode voortgangsrapportages opgesteld waarin de successen en knelpunten bij handhaving naar voren komen. Deze rapportages hebben als basis gediend om het jaarprogramma en zo nodig het handavingsplan bij te

stellen. In het kader van jacht en schadebestrijding, soortenbescherming, houtopstanden en gebiedsbescherming worden veel vergunningen en ontheffingen gecontroleerd. Verder is van alle controlebezoeken een bezoekrapport opgesteld en zijn waarschuwingen en processenverbaal geregistreerd en centraal opgeslagen in verschillende systemen afhankelijk van de handhavende partij. De kleinere overtredingen worden over het algemeen niet opgenomen. Uit deze informatie zijn details en aantallen van overtredingen te achterhalen. Er is dus gedetailleerde informatie beschikbaar over overtredingen, echter kost het inventariseren, samenvoegen en analyseren van deze informatie uit de versnipperde bronnen veel tijd. Ook is persoonsgerelateerde informatie vanwege de privacywetgeving niet gedeeld. Het verdient een sterke aanbeveling om voor de volgende beheerperiode een centraal systeem te hanteren voor overtredingen. Mogelijk kan een bestaand systeem door meerdere partijen gebruikt worden en mogelijk aangepast worden om deze af te stemmen op hetgeen nodig voor Natura 2000-beheer (zie ook Hoofdstuk 3.1.1.2 Conclusies en aanbevelingen).

Voor sommige gebieden vindt er een intensieve samenwerking en afstemming plaats tussen de verschillende betrokken partijen bij handhaving. Zo worden er tussen provincies, omgevingsdiensten en Staatsbosbeheer samen diensten gedraaid en zijn er gezamenlijke handhavingsacties uitgevoerd. Zo zijn er in 2021 vier gezamenlijke handhavingsacties uitgevoerd in de Grevelingen met als doel om de naleving van de plaatselijk geldende regels te bevorderen. Helaas hebben de geplande jaarlijkse bijeenkomsten voor het platform groene handhaving om kennis en ervaringen uit te wisselen tussen omgevingsdiensten, terreinbeherende organisaties, waterschappen, maatschappelijke organisaties en gemeenten ten tijde van de Corona pandemie van 2019-2021 in mindere mate (in kleinere comités) plaatsgevonden. Deze worden binnenkort weer opgepakt.

De naleving van de voorwaarden van vrijstelling van de vergunningsplicht in het kader van de Wet Natuurbescherming (Wnb) wordt gehandhaafd door de Bevoegde Gezagen (voornamelijk LNV en provincies). Rijkswaterstaat handhaaft voornamelijk op de vergunningen in het kader van de Waterwet. De onderlinge communicatie tussen deze partijen is goed bij vragen en ondersteuning. Echter, de regie en communicatie tussen Bevoegde Gezagen en handhavers kan verbeterd worden. De afstemming tussen deze partijen is belangrijk zodat knelpunten en mogelijke oplossingen goed besproken worden en er tijdig oplossingen gevonden worden. Een structureel overleg tussen de coördinerende personen vanuit alle verschillende bij handhaving betrokken instanties wordt aanbevolen (zie ook de aanbevelingen in paragraaf 3.2.1 Organisatie en coördinatie van de uitvoering).

Er zijn in de uitvoeringsplannen concrete afspraken gemaakt over het toezicht vanaf land en water. Dit toezicht vindt plaats, echter worden de afgesproken frequenties van toezicht niet gehaald vanwege capaciteitsproblemen. Er zijn bij alle handhavende instanties te weinig handhavers beschikbaar. De omgevingsdiensten houden wekelijks toezicht op het water, echter is er onvoldoende capaciteit om in alle gebieden (inclusief TBB-gebieden) structureel aanwezig te zijn. Zo wordt er in de Oude Maas nauwelijks toezicht gehouden. Alleen bij klachten vanuit de omgeving wordt er op deze plekken toezicht gehouden. Bij de landelijke (politie) eenheid liggen de prioriteiten voor handhaving niet bij natuurbeheer. Het afgesproken toezicht vanuit de lucht met vliegtuigen door Rijkswaterstaat wordt uitgevoerd, echter is dit niet specifiek en uitvoerig gericht op Natura 2000-gebieden.

De menselijke activiteiten met de meest voorkomende en knellende overtredingen zijn hieronder samengevat. Zie voor een vollediger en gedetailleerdere beschrijving van de overtredingen paragraaf 3.1 Data-inventarisatie.

- Verstoring van zeehonden door dichte benadering van boten en excursies. Het handhaven hiervan is lastig, ook om in te schatten of er meer of minder dan 100 meter afstand wordt gehouden. Dit knelpunt is vaak aangekaart, maar is niet opgelost.

- Verstoring van vogels in de kwetsbare periodes door recreatie. Er wordt vaak illegaal en snel gevaren door de recreatieve vaart in de TBB-gebieden. Kitesurfers komen vaak buiten hun toegewezen gebieden, aangezien deze te klein voor het grote (en groeiende) aantal surfers blijken te zijn. Ook suppen en windsurfen in TBB-gebieden komt voor. Er vindt voorlichting plaats en er wordt overlegd gevoerd met de verenigingen, echter blijven de overtredingen plaatsvinden. Een aantal keer per jaar vinden er illegale muziekevenementen in sommige Natura 2000-gebieden plaats (bijvoorbeeld op de Slikken van Flakkee in de Grevelingen) die voor veel verstoring zorgen. Deze worden momenteel strafrechtelijk vervolgd. Ook is er overlast van bezoekers met steigerovernachtingen op eilandjes. Tijdens de Corona pandemie zijn veel recreatieve activiteiten in intensiteit sterk toegenomen en daarmee ook de overtredingen. Zo is er bij meer dan helft van de controles een overtreding geconstateerd. Al deze activiteiten zijn lastig te handhaven.
- Illegale jacht. Jacht in Natura 2000-gebieden is vergunningplichtig. Terwijl er in dit gebied voor jacht in de huidige beheerplanperiode geen vergunningen zijn afgegeven is er wel gesignaleerd dat deze activiteit plaatsvindt. Hiervoor is het advies om de (bekende) jagers door de faunabeheereenheid te laten informeren dat jacht in de Grevelingen vergunningplichtig is en dat er boetes kunnen volgen voor jacht zonder vergunning.
- Stroperij en illegale betreding van stranden en platen. Zo vindt er in sommige gebieden stroperij op paling en kreeft plaats en wordt er op grote schaal illegaal gevestigd op krabben. Hiervan wordt een groot deel verkocht, echter is dit bijna niet te traceren. Ook mossel- en kokkelrapen vindt overmatig plaats, evenals het plukken van zeekraal en oogsten van zeewier. Dit gebeurt op grote recreatieterreinen zoals de Grevelingendam, maar ook op specifieke duiklocaties rondom Grevelingen. In enkele gevallen wordt hiervoor ontheffing verleend door de provincies, echter in veel gevallen ook niet. In 2020 zijn op deze activiteiten in de Grevelingen op projectmatige wijze handhavingsacties uitgevoerd.
- Een hogere intensiteit van de beroepsvisserij dan in de Wnb-vergunningen is toegestaan. Hierover is weinig gekwantificeerde data beschikbaar, echter is het bekend dat de voorschriften niet nageleefd worden. De samenwerking met LNV en de NVWA is ontoereikend geweest waardoor er een grote kennisleemte bestaat over de omvang en impact van deze sector. De handhaving schiet hierbij tekort.

Om deze en andere knelpunten te bespreken en oplossingen te vinden is het van belang dat de verschillende handhavende organisaties structureel samenkomen en afstemmen. Hierbij dienen vertegenwoordigers van Bevoegd Gezag aanwezig te zijn evenals vertegenwoordigers van daadwerkelijk uitvoerende partijen aangezien er praktisch werkbare oplossingen gevonden dienen te worden. De voorwaarden voor de menselijke activiteiten dienen helder en concreet beschreven te worden in het beheerplan als resultaat van deze afstemming. Met helder omschreven regels rondom activiteiten kan de handhaving beter ingeregeld en uitgevoerd worden. Het handhavingsplan dient opgesteld te worden in samenwerking met de mensen die de daadwerkelijke handhaving uitvoeren zodat het praktisch en uitvoerbaar plan wordt. Specifiek voor de uitvoering van de handhavingsplannen, betekent dit, dat bij voorbaat een goede inschatting gemaakt zal moeten worden van alle benodigde handhavingsacties (incl. prioritering) en van de benodigde middelen en mensen die werkelijk ingezet gaan worden in de uitvoering van de handhavingsacties. Vervolgens zullen de afspraken omtrent de uitvoering van alle handhavingsacties vastgelegd moeten worden in de uitvoeringsprogramma's van alle betreffende handhavende organisaties na afstemming onderling. Ook stellen betere en concreter beschreven afspraken de voortouwnemer (Rijkswaterstaat) in staat om een actieve rol te nemen in de regie en coördinatie van handhaving. Zie ook de aanbevelingen bij 3.2.1 Organisatie en coördinatie van de uitvoering.

Met betrekking tot de knelpunten bij recreatie in TBB-gebieden is het van belang dat de geldende regelgeving en maatregelen helder zijn door een duidelijke gebiedsmarkering met helder geformuleerde en eenduidige regels. Daarnaast dient de communicatie hierover proactief plaats te vinden. Wanneer regels niet helder zijn en deze niet gecommuniceerd zijn kan er niet gehandhaafd worden (juridische borging onder

druk). Met betrekking tot de gebiedsmarkering en bebording zijn door de Bevoegde Gezagen (BGs) op meerdere plaatsen verbeteringen aangebracht, echter is deze op veel plaatsen nog niet op orde. Ondertussen worden er veelvuldig (tevens 's nachts) overtredingen begaan en worden er vogels en andere soorten verstoord in de TBB-gebieden. Er wordt aanbevolen om de inhoud van de bebording in afstemming met de BGs en uitvoerende partijen helder en eenduidig te maken. De teksten zouden voldoende dwingend moeten zijn inclusief wetsartikel, zodat duidelijk is dat bij overtreding van de regels een boete kan volgen. Ook dienen de afspraken over de verantwoordelijkheid voor plaatsing helder te zijn. Daarnaast wordt er aangeraden om voorlichting te geven aan gebruikers en beheerders van Natura 2000-gebieden over de geldende regelgeving via informatiebijeenkomsten. Tenslotte zijn er folders opgesteld door Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer met 'spelregels' in de gebieden. Deze worden actief uitgedeeld in havens en tijdens controles door handhavers. Dit werkt goed voor voorlichting, echter deze folders hebben een update nodig. Zie ook de aanbevelingen in paragraaf 3.2.5 Uitvoering van de communicatie.

Waarschijnlijk het belangrijkste knelpunt bij toezicht en handhaving is het nijpende capaciteitstekort en het wegvloeien van mensen met inhoudelijke kennis bij alle betrokken instanties (waaronder RWS, provincies, omgevingsdiensten, uitvoeringsdiensten, terreinbeherende organisaties, gemeenten en politie). Dit probleem uit zich bij alle verschillende elementen die toezicht en handhaving mogelijk maken.

Aanbevolen wordt om voor het volgende beheerplan in te steken op preventie, pro-activiteit en zelfregulering. De capaciteit dient op orde gebracht te worden bij alle betrokken instanties door het beschikbaar stellen van budget voor handhaving. Dit heeft politieke aandacht en urgentie nodig.

3.2.5 Uitvoering van de communicatie

Communicatie tussen Bevoegde Gezagen en beheerders

Over het algemeen zijn de meeste partijen, die betrokken zijn bij de uitvoering van het Natura 2000-beheer, redelijk tevreden over de communicatie onderling en die met gebruikers van de Natura 2000-gebieden. Via het reguliere overleg van de regiegroep Zuidwest Delta vindt er minimaal 2 keer per jaar afstemming plaats over de uitvoering van het Natura 2000-beheer. Hierbij worden er, wanneer relevant, ook communicatieonderwerpen besproken. De regiegroep Zuidwest Delta bestaat uit vertegenwoordigers van het ministerie van LNV, Rijkswaterstaat, provincies, omgevings- en uitvoeringsdiensten.

De gemeentes en waterschappen worden niet altijd structureel bereikt, wat verbeterd kan worden. Ook kan de communicatie tussen de verschillende vergunningverleners verbeterd worden om negatieve effecten op instandhoudingsdoelen te beperken. Er worden momenteel soms vergunningen verleend voor activiteiten terwijl daarmee de instandhoudingsdoelen (verder) onder druk staan. Er is een goed overzicht nodig van alle activiteiten en vergunningsaanvragen in een gebied om ook cumulatieve effecten te kunnen beoordelen. Zie hiervoor de aanbevelingen bij Vergunningverlening Wet Natuurbescherming (Wnb) in paragraaf 3.2.3.

Om alle relevante partijen structureel te betrekken bij de communicatie over de Natura 2000-gebieden wordt er aanbevolen om alle bij de uitvoering betrokken instanties te betrekken bij het regiegroep-overleg ZW Delta (zie ook de aanbevelingen in paragraaf 2.2.1 Organisatie en coördinatie van de uitvoering).

Communicatie met en voorlichting aan het publiek en gebruikers

Voor de informatievoorziening en voorlichting van het publiek en gebruikers van Natura 2000-gebieden is een website samengesteld over Natura 2000 in de Deltawateren¹⁵ en zijn er informatiefolders gemaakt voor een aantal Natura 2000-gebieden. Deze folders worden gezien als een effectief communicatiemiddel voor bewustwording en worden proactief uitgedeeld in havens en tijdens controles door medewerkers van omgevingsdiensten en terreinbeherende organisaties. Voor de bewustwording richting toeristen kunnen

¹⁵ <https://rwsnatura2000.nl/gebieden/deltawateren/default.aspx>

informatiefolders ook een geschikt communicatiemiddel zijn, er wordt geconstateerd dat deze niet altijd op de hoogte blijken te zijn van de geldende regelgeving.

Daarnaast vindt er op kleine schaal proactieve communicatie en voorlichting plaats aan het publiek en gebruikers door omgevingsdiensten en terreinbeherende organisaties wanneer er knelpunten zijn, bijvoorbeeld wanneer er veel overtredingen in een gebied zijn wordt er gekeken hoe dit verbeterd kan worden. Er wordt aanbevolen om nog meer aan proactieve voorlichting te doen en met betrokkenen te communiceren. Door een grotere bewustwording van natuurdoelen en de effecten van activiteiten wordt ingestoken op meer betrokkenheid bij natuurbescherming en preventie van overtredingen van regelgeving. Als voorbeeld wordt er in de Grevelingen veel werk met vrijwilligers verzet, zoals werkzaamheden ten behoeve van de bescherming van vogels, waardoor de betrokkenheid en draagvlak van gebruikers en bewoners vergroot is.

In de voorlichting aan het publiek en gebruikers is een eenduidige boodschap nodig voor ieder Natura 2000-gebied welke gezamenlijk door de Bevoegde Gezagen, beheerders en uitvoerende partijen samengesteld dient te worden. Deze boodschap en de daaraan gekoppelde acties dienen vastgelegd te worden in een communicatieplan voor de volgende generatie beheerplannen. In dit plan dienen concrete afspraken en acties opgenomen te worden over de doelstelling van communicatie (het *waarom*) en *welke* communicatie er plaats moet vinden, *wanneer*, *hoe* en *door wie*.

De informatievoorziening en communicatie met het publiek en gebruikers kan plaatsvinden door regelmatig (minimaal eens per jaar) informatiebijeenkomsten te organiseren. Zie ook de aanbeveling in paragraaf 3.2.1 Organisatie en coördinatie van de uitvoering. Er is door meerdere partijen waaronder recreatieverenigingen aangegeven dat hiervoor belangstelling is voor een wederzijdse kennisuitwisseling en informatieoverdracht.

De vernieuwing van de beheerplannen kan aangegrepen worden bij de voorlichting en communicatie over de Natura 2000-gebieden. Naast de bovengenoemde aanbevelingen zijn hieronder een aantal andere ideeën opgesomd voor informatievoorziening en communicatie:

- Een aantal persberichten publiceren gericht op alle Natura 2000-gebieden of specifiek per gebied.
- Webinars organiseren waarin aan informatievoorziening gedaan kan worden en input opgehaald kan worden. Hierin kunnen vragen van publiek en gebruikers worden beantwoord.
- Digitale informatievoorziening zoals een nieuwsbrief of interactieve mobiele App waarin alle afspraken en spelregels staan beschreven voor een Natura 2000-gebied. Dit zou een landelijke App kunnen zijn, waarin alle gebieden zijn opgenomen, of deze kan gebieds-specifiek gemaakt worden. Een interactieve App is flexibeler dan een folder en kan ook informeren bij veranderingen van grensgebieden en regelgeving. Deze App zou ook in andere talen gemaakt moeten zijn voor toeristen en toegankelijk zijn via QR-codes in de informatiefolders en bij de bebording van gebieden zelf.

Regie en coördinatie van communicatie

In de huidige (vigerende) beheerperiode is de regie over de communicatie voor Natura 2000-gebieden in de Zuidwestelijke Delta door omgevingsmanagers van Rijkswaterstaat uitgevoerd. In een later stadium van de beheerplanperiode is er een communicatieregisseur aangesteld, echter wordt deze functie momenteel niet vervuld. Voor het overgrote deel van de beheerplanperiode is er een communicatiekalender bijgehouden en zijn er rapportages met betrekking tot de communicatie opgesteld. Door de personeelwisselingen in de coördinatie van communicatie is de regie hierover onvoldoende aanwezig geweest. Ook hebben de verschillende betrokken partijen geen gezamenlijk beeld over de rol- en taakverdeling en financiering met betrekking tot communicatie in de Natura 2000-gebieden.

Voor de Voordelta is een apart communicatieplan opgesteld in 2014, waarin onder andere diverse kernboodschappen, een strategie, doelgroep, een slogan en communicatiemiddelen staan omschreven. De betrokken partijen hebben aangegeven bekend te zijn met de kernboodschap van de communicatie in de Voordelta, echter is het niet geheel duidelijk of en hoe elk onderdeel uit het plan geïmplementeerd wordt. De beschreven huisstijl wordt bijvoorbeeld niet door het Zuid-Hollands Landschap toegepast, deze communiceren in een eigen huisstijl. Verder vinden overleggen met betrekking tot de communicatie ad hoc plaats bij knelpunten en is er een jaarlijks minisymposium georganiseerd waarin ook communicatieonderwerpen aan bod zijn gekomen. Deze is vanaf 2019 uitgesteld en daarna niet meer georganiseerd in verband met de Coronapandemie. Voor de Vlake van de Raan is er geen actieve regie geweest over de communicatie en is dit gebied veelal niet behandeld in het overleg door de Regiegroep Zuidwest Delta door prioriteiten op de overige gebieden.

Het is van belang dat in de volgende beheerplanperiode de regie en coördinatie van communicatie meer gestructureerd uitgevoerd wordt. Al het bovenstaande dient samen te komen in een gedegen communicatieplan voor de volgende generatie beheerplannen. In dit communicatieplan dient onderscheid gemaakt te worden in de communicatie tussen de verschillende bevoegde gezagen en beheerders van het gebied én de communicatie met en voorlichting aan het publiek en de gebruikers van het gebied.

Met betrekking tot de communicatie tussen de verschillende bevoegde gezagen en beheerders van het gebied wordt er aanbevolen om in het communicatieplan voor de volgende generatie beheerplannen concrete afspraken en acties opgenomen te worden over de doelstelling van communicatie (het *waarom*) en *welke* communicatie er plaats moet vinden, *wanneer*, *hoe* en *door wie*. Dit communicatieplan dient te worden opgesteld met alle bevoegde gezagen en beheerders zodat er draagvlak en betrokkenheid ontstaat bij de uitvoering ervan. Een jaarlijkse rapportage van de communicatieactiviteiten en de knelpunten geeft grip op de communicatie en maakt het ook mogelijk om een vinger aan de pols te houden en een tussentijdse evaluatie uit te voeren.

Om een vinger aan de pols te houden en het geheel aan te sturen en te faciliteren dient er een (fulltime) communicatieregisseur aangesteld te worden. Deze kan er ook voor zorgen dat alle partijen op de hoogte zijn over de stand van zaken en ontwikkelingen in een gebied.

Literatuurlijst

- Arts, F.A., M.S.J. Hoekstein, J.W. Vergeer, A. van Kleunen & R. Noordhuis, 2019. Negatieve trends watervogels Natura 2000 Haringvliet en Grevelingen. Delta Project Management Rapportnr. 2019-01. DPM, Vlissingen.
- Directie Natuur & Biodiversiteit. (2018). *Ontwerp-wijzigingsbesluit Habitatrichtlijngebieden; vanwege aanwezige waarden*. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.
https://www.natura2000.nl/sites/default/files/TIL/Veegbesluit/WEB_Ontwerp-wijzigingsbesluit%20Habitatrichtlijngebieden.pdf
- Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit (2022). Rapport Visketen in Beeld. Ministerie van Landbouw, Natuur en Veiligheid.
- Rijkswaterstaat (2010). *Monitoringsplan Oosterschelde 2010-2020*. Rijkswaterstaat Ministerie van Verkeer en Waterstaat.
- Rijkswaterstaat (2015a). *Handhaving in de Deltawateren: Toezicht- en handhavingplan Deltawateren*. Rijkswaterstaat Ministerie van Infrastructuur en Milieu.
- Rijkswaterstaat (2015b). *Uitvoeringsplan Natura 2000 Beheerplan Deltawateren*. Rijkswaterstaat Ministerie van Infrastructuur en Milieu
- Rijkswaterstaat. (2016a). *Natura 2000 Deltawateren: Beheerplan 2016-2022*. Rijkswaterstaat Ministerie van Infrastructuur en Milieu.
- Rijkswaterstaat (2016b). *Communicatie in de Deltawateren: Communicatieplan Deltawateren*. Rijkswaterstaat Zee en Delta
- Toezichtkringen Natuurhandhaving (e.d.). *Handhaving uitvoering programma 2017 - 2019 groene handhaving*. Samenwerkingsverband Toezichtkringen Natuurhandhaving Zeeland
- Toezichtkringen Natuurhandhaving (2019). *Handhaving uitvoering programma 2020 handhaving groene wetten: Prioriteit voor Biodiversiteit*. Samenwerkingsverband Toezichtkringen Natuurhandhaving Zeeland
- Toezichtkringen Natuurhandhaving (2021). *Handhaving Uitvoering Programma 2021: Prioriteit voor Biodiversiteit*. Samenwerkingsverband Toezichtkringen Natuurhandhaving Zeeland
- Tulp, I., Prins, T. C., Craeymeersch, J. A. M., IJff, S., & Van der Sluis, M. T. (2018). Syntheserapport PMR NCV (No. C014/18). Wageningen Marine Research.

Quirijns, F., Beier, U., Deetman, B., Hoekstra, G., Mol, A., & Zaalmink, W. (2021). *Beschrijving garnaalenvisserij: Huidige situatie, knelpunten en kansen* (No. C049/21). Wageningen Marine Research.

A1 Resultaten data-inventarisatie

In de onderstaande tabellen wordt een overzicht gegeven van het kwaliteitsoordeel van de beschikbare informatie voor een ecologische evaluatie van de activiteiten die plaatsvinden in de (9) Natura 2000-gebieden van de Zuidwestelijke Delta. Op basis van de beschikbare kwantitatieve en kwalitatieve informatie is er beoordeeld of A=ecologische evaluatie is mogelijk, B=gedeeltelijk ecologische evaluatie is mogelijk en C=ecologische evaluatie is niet mogelijk. De Natura 2000-gebieden zijn afgekort naar OS=Oosterschelde, VM=Veerse Meer, VvdR=Vlakte van de Raan, WS=Westerschelde & Saefthinghe, HV=Haringvliet, GV=Grevelingen, HD=Hollands Diep, OM=Oude Maas, VD=Voordelta.

A1.1 Civiele activiteiten

Tabel A-1. Overzicht van de civiele activiteiten per Natura 2000-gebied en het kwaliteitsoordeel van beschikbare informatie hiervoor. Grijs cellen geven aan dat deze activiteit niet plaatsvindt in dit gebied.

Activiteit	OS	VM	VvdR	WS	HV	GV	HD	OM	VD
Baggerwerkzaamheden (inclusief storten)	B	B		B		B	B		B
Vooroever- en strandsuppleties				B					B
Onderhoud vaargeul van de Wielingen			A	A					
Reguliere onderwater suppletie (incl. zandwinning)			A						
Schelpenwinning			A	B					B
Zeezand- en grondoverslag				C					
Regulier beheer en onderhoud van de waterkeringen, het watersysteem en de kunstwerken door waterschappen	B	B		B	B	B	B	B	
Periodiek onderhoud kustverdediging, overige waterstaat- en waterschapwerken									B
Bestaande lozingen van stoffen	B	B		B	B	B	B	B	
Warmtelozingen en koelwaterlozingen				B					
Monitoring- en onderzoeksactiviteiten (regulier)	A	A		A	A	A	A	A	
Muskusrattenbestrijding	B	B		B	B	B	B	B	
Jacht, beheer en schadebestrijding	B	B		B		A	A	B	
Jacht en schadebestrijding van konijnen op dijken direct grenzend aan het N2000-gebied	B	B			A	A	A	B	
Zoeken, rapen en behandelen van eieren van ganzen					B	A	A	B	
Vangen en naderhand doden van ruiende ganzen					B	A	A	A	
Vangen van verwilderde katten, fretten en Amerikaanse nertsen					A	A	A	A	
Inspectie en monitoringvluchten overheden	B	B		B	B	B	B		
Burgerluchtvaart en recreatief vliegverkeer	B	B		B	B	B	B		
Chemische onkruidbestrijding					B				
Gebruik Hovercraft				A					
Beheer badstranden									B

Markering en onderhoud door Rijkswaterstaat										B
Onderhoud kabels en leidingen										A
Beroepsvaart										B
Gemotoriseerde en ongemotoriseerde luchtvaart										B
Tot ontploffing brengen van munitie										A
Overige militaire activiteiten										A

A1.2 Recreatieve activiteiten

Tabel A-2. Overzicht van de recreatieve activiteiten per Natura 2000-gebied en het kwaliteitsoordeel van beschikbare informatie hiervoor. Grize cellen geven aan dat deze activiteit niet plaatsvindt in dit gebied.

Activiteit	OS	VM	VvdR	WS	HV	GV	HD	OM	VD
Recreatievaart > 20 kilometer per uur met motorboten	B			C	A		B		
recreatievaart van motorboten met vaarsnelheid < 20 kilometer per uur en zeilboten en motorboten				C	A		B		
Recreatievaart > 15 kilometer per uur, motorboten en waterskiën (en jetskiën)		B				B			
Recreatievaart < 15 kilometer per uur, motorboten, zeilen;		B				B			
Recreatievaart: steigerovernachtingen		B		C	B	B			
Recreatievaart: vrij ankeren		B		B	B	B	B		
Recreatievaart: rondvaarten				A		B			
Tele-waterskibaan/waterskiën		B			B				
Windsurfen		C		B	B	B	B		B
Kitesurfen	A			B	B	B			A
Kanoën & waterfietsen		B		B	B	B	B		B
Duiken op de toegestane locaties		C				B			B
Kitebuggy's									B
Recreatie op water en platen	B								
Plaatbetreding		B				B			B
(Oever)recreatie op dijken en aangrenzende buitendijkse gebiedsdelen, inclusief strandjes.	A	B		B	B	B	B		
Oeverrecreatie op stranden						B			
Kleinschalig (handmatig) oogsten van schelpdieren	A								
Sportvisserij vanaf boot		C		B	B	C	B		
Sportvisserij vanaf oever		C		B	B	C	B		
Extreme strandporten (strandzeilen, flyboarden, sportvliegeren)									C
Zeilen, snelle recreatievaart, Sportvisserij									B

Stand UP Paddling										C
Strandgebruik (wandelen, paardrijden, zwemmen, vliegeren, hond uitlaten)										B

A1.3 Beroepsvisserij

Tabel A-3. Overzicht van de vrijgestelde beroepsvisserij per Natura 2000-gebied (*m.u.v. garnalenvisserij; wel vergunningplichtig) en het kwaliteitsoordeel van beschikbare informatie hiervoor. Grijs cellen geven aan dat deze activiteit niet plaatsvindt in dit gebied.

Activiteit	OS	VM	VvdR	WS	HV	GV	HD	OM	VD
Mosselteelt	C								
Oesterkweek	C								
Garnalenvisserij*			A	A					A
Handmatige zee-aaswinning	B			B					
Visserij met hokfuiken		C							
Staadwantsvisserij			C						
Beroepsvisserij met vaste vistuigen				B		B	B		
Sleepnetvisserij < 260 pk (191 kW)									C
Bordenvisserij (anders dan op garnalen)									C
Visserij met korven en fuien									C
Visserij met staandwant en zegen									C

A2 Benaderde partijen voor data-inventarisatie

Diverse partijen zijn benaderd om informatie op te halen over alle relevante vormen van menselijk gebruik, maatregelen en ecologische monitoringsgegevens. In onderstaande tabel is het aantal benaderde personen per organisatie voor alle gebieden samengevat.

Tabel 0-1. Benaderde organisaties voor alle (9) Natura 2000-gebieden in de Zuidwestelijke Delta.

Menselijk gebruik	Aantal benaderde personen
RWS	39+
RUD Zeeland	3
Provincie Zeeland	6
Provincie Zuid-Holland	3
Provincie Noord-Brabant	1
Ministerie EZ	2
LVN	3
Waterschap Scheldestromen	12
Sportvisserij NL	7
Sportvisserij Zuidwest NL	1
Faunabeheereenheid Zeeland	6
Vliegveld Midden-Zeeland	1
ILenT	2
Het Watersportverbond	13
Rondvaartorganisaties	3
RVO	3
Jachthavens	6
Nederlandse Kitesurfvereniging	7
Deltamilieuprojecten	2
Kustwacht	2
Nederlandse Onderwaterbond	1
NVWA	2
Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (OZHZ)	4
Waterschap Hollandse Delta	6
Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)	7
Staatsbosbeheer	2
Waterschap Hollandse Delta	3
Omgevingsdienst Brabant Noord	2
Het Zuid-Hollands Landschap	
Het Kenniscentrum Kusttoerisme	1
Algemene Buggyclub	1
Strandtenten (Bewarebeach, Brouw, Ouddorp.nl en Natural-high)	4

Gemeente Schouwen-Duiveland	2
Gemeente Goeree-Overflakkee	2
Gemeente Veere/Strandexploitatie Veere	1
Gemeente Westvoorne	1
Gemeente Noord-Beveland	1

Maatregelen	Aantal benaderde personen
Provincie Zeeland	9
Provincie Zuid-Holland	3
RWS	10
Natuurmonumenten	9
Het Zeeuwse Landschap	3
Staatsbosbeheer	10
Waterschap Hollandse Delta	3
Kustwacht/NVWA	1
Het Zuid-Hollands Landschap	3

Ecologie	Aantal benaderde personen
Provincie Zeeland	2
RTZ Zuid-West	1
OZHZ	2
Stichting Bargerveen	2
Stichting Anemoon	1
Het Zeeuws Landschap	1
Zoogdiervereniging	2
Werkgroep Zeearend	1
Roofvogelwerkgroep Zeeland	1
Delta Milieu Projecten	1
Stichting SOVON	3
Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (BE)	1
Sportvisserij Nederland	3
Stichting RAVON	2
Wageningen Marine Research (WMR)	2
Provincie Zuid-Holland	2
Stichting Bargerveen	2
Universiteit Utrecht	1
Zeelandnet	1

ZZP	2
Staatsbosbeheer	4
Vogelbescherming NL	1
Sandvicencis	2
Waterschap Hollandse Delta	2
Delta Bruinvis	1

A3 Benaderde partijen voor procesevaluatie

Tabel A-0-2. Overzicht van het aantal geïnterviewde personen per organisatie voor de procesevaluatie.

Organisatie	Aantal	Geïnterviewd in relatie tot onderwerp
Provincie Zuid-Holland	3	Organisatie, instandhoudingsmaatregelen, menselijke
Provincie Zeeland	6	Instandhoudingsmaatregelen, uitvoering en vergunningen
Provincie Noord-Brabant	1	Organisatie, instandhoudingsmaatregelen, menselijke
RWS	10	Opstellen beheerplan, organisatie,
OZHZ	1	Handhaving, menselijke activiteiten en communicatie
RWS District	6	Opstellen beheerplan, maatregelen, uitvoering
LNV	2	Visserij, Vergunningsverlening Wnb
Waterschap Hollandse Delta	3	Menselijke activiteiten, handhaving en communicatie
Waterschap Scheldestromen	8	Menselijke activiteiten
Staatsbosbeheer	1	Handhaving, instandhoudingsmaatregelen en communicatie
RUD Zeeland	1	Handhaving, menselijke activiteiten en communicatie
NVWA	1	Handhaving, menselijke activiteiten
Kustwacht	1	Handhaving, menselijke activiteiten
Natuurmonumenten	2	Handhaving en instandhoudingsmaatregelen
Het Zeeuwse Landschap	2	Handhaving en instandhoudingsmaatregelen
Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)	3	Handhaving, vergunningsverlening Wnb, menselijke
Watersportverbond	5	Menselijke activiteiten en communicatie
Omgevingsdienst Brabant Noord (ODBN)	2	Vergunningsverlening Wnb, handhaving
Zuid-Hollands Landschap	1	Handhaving, menselijke activiteiten en communicatie